

Dr. Anton Korošec v očeh karikatur

Damir Globočnik*

Potrjeno – Accepted: 1. 8. 2022 | Objavljeno – Published: 14. 12. 2022

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 929Korošec A.:070"1917/1928"

Damir Globočnik: Dr. Anton Korošec v očeh karikatur. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 93=58(2022), 2–3, str. 88–146

Prve karikature dr. Antona Korošca sta objavila mariborska nemška časnika *Marburger Zeitung* in *Deutscher Montag* med decembrom 1917 in oktobrom 1918. Korošec je bil v prvi jugoslovanski državi največkrat karikirani slovenski politik. V letih od 1924 do 1928 je Koroščeve karikature redno objavljali politični dnevnik *Jutro*. Karikatura notranjega ministra Korošca, ki je bila v *Jutru* objavljena po strelah v beograjski skupščini junija 1928, velja za najbolj odmevno slovensko karikaturu, saj je sprožila proteste pristašev SLS.

Ključne besede: dr. Anton Korošec, dr. Karel Verstovšek, karikatura, *Marburger Zeitung*, *Deutscher Montag*, *Jutro*, *Skovir*, Janko Omahen, Milko Bambič.

1.01 Original Scientific Article
UDC 929Korošec A.:070"1917/1928"

Damir Globočnik: Dr Anton Korošec in the eyes of caricatures. Review for History and Ethnography, Maribor 93=58(2022), 2–3, pp. 88–146

The first caricatures of Dr Anton Korošec were published by the German newspapers *Marburger Zeitung* and *Deutscher Montag* between December 1917 and October 1918. Korošec was the most frequently caricatured Slovenian politician in the first Yugoslav state. From 1924 to 1928, Korošec's caricatures were regularly published by the political

* Ddr. Damir Globočnik, muzejski svetnik, Langusova ulica 29, 4240 Radovljica, Slovenija, damirglobocnik1@gmail.com

daily *Jutro*. The caricature of Interior Minister Korošec, published in *Jutro* after the shooting in the Belgrade Assembly in June 1928, is considered to be the most high-profile Slovenian caricature, as it sparked protests by SLS supporters.

Keywords: Dr Anton Korošec, Dr Karel Verstovšek, caricature, *Marburger Zeitung*, *Deutscher Montag*, *Jutro*, *Skovir*, Janko Omahen, Milko Bambič.

Karikature dr. Antona Korošca so na prvi pogled neobičajna téma prispevka, ki ima ambicije prispevati k poznavanju delovanja vodilnega slovenskega politika v letih 1917 do 1940. Glede na vidno mesto, ki ga je dr. Korošec zavzemal v političnem življenju stare Jugoslavije, je presenetljivo, da se z njegovo portretno galerijo, v katero poleg fotografij, slik in kipov spadajo tudi karikature, doslej še nihče ni načrtno ukvarjal.

Pojasniti velja odločitev za zbiranje in analiziranje Koroščevih karikatur. Karikature veljajo za pomemben vir za politično, duhovno in kulturno zgodovino, za zgodovino družbenih in narodnih skupnosti, za zgodovino časnikarstva in javnega mnenja. Opozoriti želim predvsem na dejstvo, da karikature niso samo odraz posamičnega mnenja (karikaturista, urednika), temveč odražajo javno mnenje, kolektivne miselne vzorce, predstave, težnje in kolektivno nezavedno. Na karikaturah so nepomembne podrobnosti izpuščene, bistvene značilnosti pa poudarjene, zato lahko opozorijo na bistvo nekega dogodka ali stanja.

Potrebno je tudi pojasnilo, da politične karikature, na katerih srečamo dr. Antona Korošca, nikoli niso nepristranske. Njihovemu nastanku so botrovali propagandni nameni, saj želijo vplivati na mnenje bralcev časopisov in satiričnih listov. Naročniki karikatur so bili v večini primerov Koroščevi politični nasprotniki. Karikature nam zato dr. Antona Korošca predstavljajo v drugačni luči kot njegovi uradni fotografski portreti ali fotografije, na katerih so zabeleženi Koroščevi javni nastopi.

Aktualnost karikatur naj bi bila vezana samo na čas objave, nato pa hitro izgubijo svoj propagandni naboj. Toda nekatere karikature (v zbirki Koroščevih karikatur gre za vsaj dva tovrstna primera) so se zapisale v kolektivni spomin. Karikature se lahko dvignejo iz časovnega toka in postanejo nekakšen simbolni vzorec za določeno dobo.

Prispevek podrobneje obravnava samo nekatere najpomembnejše Koroščeve karikature. Kriterij izbora sta njihova odmevnost in sporočilna komponenta. Zbirka Koroščevih karikatur v domačih časnikih in listih ter besedilo, ki jih pojasnjuje, bi lahko predstavljala zametek obsežnejše študije. Zgovorno pričata o Koroščevi vpetosti v politično življenje jugoslovanske kraljevine. Podatek, da je bil Korošec v obdobju med obema svetovnima vojnama največkrat karikirani slovenski politik, potrjuje njegovo osrednjo vlogo v slovenski

politiki. Koroščeve karikature so objavljali tudi hrvaški, srbski in drugi jugoslovanski časniki in listi. Prve Koroščeve karikature pa srečamo v dveh mariborskih nemških časnikih.

BOJ ZA MAJNIŠKO DEKLARACIJO

Majniška deklaracija je bila v vladajočih nemških in madžarskih krogih sprejeta s sovražnostjo. Načelnik Jugoslovanskega kluba dr. Anton Korošec, ki je prebral deklaracijo v parlamentu, je postal glavna tarča napadov nemških nacionalistov. Glasilo mariborskega nemštva *Marburger Zeitung* je v 280. številki z dne 8. 12. 1917 objavilo karikaturu, ki prikazuje Korošca v družbi s češkim poslancem Isidorjem Bogdanom Zahradnikom (1864–1926). Korošec in Zahradnik si podajata roko in prisegata pred zemljevidom Avstro-Ogrske, ki je opremljen s podnaslovom »Inseparabiliter-indivisibiliter« (lat. neločljiv, nedeljiv): »Slediva le besedam Svetega pisma: 'Moje kraljestvo ni od tega sveta.'« Korošcu iz žepa moli list z napisom »Jugoslovansko kraljestvo«; Zahradnik, ki je bil osrednji češki govornik v državnem zboru, drži v rokah peticiji z napisoma »Za češke ustavne pravice« in »Zoper papežev mirovni predlog«.

Časnik nemške skupnosti v Mariboru *Marburger Zeitung* je karikature začel objavljati konec leta 1917. Njihov avtor se je podpisal kot H. Einer. Korošca srečamo še na dveh karikaturah v *Marburger Zeitung* in na osmih karikaturah v časniku *Deutscher Montag*. Karikaturist je tu uporabil ime (psevdonim) A. Pettauer, a gre najbrž za istega avtorja.

Marburger Zeitung, 8. 12. 1917, št. 280

H. Einer je bil pravzaprav izredno blag karikaturist. Na njegovih risbah ni razbrati protislovenske ostrine, ki jo vsebujejo članki v pronemških časnikih. Osebe na Einerjevih karikaturah so upodobljene na realističen način in so le rahlo karikirane. Einerjeve risbe v zvrst karikature oziroma satirične ilustracije popelje predvsem kontekst upodobljenih situacij in pripisani komentarji.

Takšne opredelitve pa ne bi mogli uporabiti tudi za njegovo karikaturu, ki jo 15. aprila 1918 objavil radikalni nemški mariborski časnik *Deutscher Montag*. Časnika *Marburger Zeitung* in *Deutscher Montag* sta imela sedež v ulici Edmund Schmid Gasse 4; tiskala ju je Kralikova tiskarna; njuni uredniki in novinarji so bili pomešani, tako da je *Deutscher Montag* (podnaslov lista je bil *Völkischsoziale Montagszeitung für die Alpenländer*; izhajati je začel leta 1917 pod imenom *Nationalsoziale Montagszeitung für die Alpenländer*, konec leta 1918 pa se je preselil v Gradec) dajal vtis nekakšne tedenske priloge *Marburger Zeitung*.¹ *Marburger Zeitung* in *Deutscher Montag* sta bila v tem času edina časnika na slovenskem ozemlju, ki sta objavljala karikature.

Deutscher Montag, 15. 4. 1918, št. 15

¹ Boštjan Zajšek, »'Raje pa hočemo nemško umreti, kakor laško ali slovansko trohneti' – mariborski Nemci v letu 1918«, *Studia Historica Slovenica* 19, št. 2 (2019): 438.

Karikatura »Kreuzzug zur Eroberung der Steiermark« (Križarski pohod za osvajanje Štajerske) prikazuje bitko v Št. Janžu pri Dravogradu (Unterdrauburg). Korošec ima v roki zastavo z napisom Jugoslovansko kraljestvo; štajerski deželno- in državnozborski poslanec dr. Karel Verstovšek (1871–1923)² grozi s pištolo. Na trakovih na Koroščevi zastavi so napisi *Naš edini Pivko* (dr. Ljudevit Pivko),³ *Ljubi svojega bližnjega ... in udari Nemce*. Korošec sedi na kozlu, Verstovšek na volu. Slovenski razgrajaci (na desni) in zavezniški ruski ujetniki (levo) so pregnali Nemce, ki so na shod prišli s tablo *Nationaler Frieden* (Narodni mir). Na vrhu so narisani vladni komisar, njegova soproga in orožnika. Napis pod komisarjem sporoča, da je ta v dvomih, ali je treba razpustiti shod ali državo. V spodnjem delu karikature Korošec zbira podpise za majniško deklaracijo med nepismenimi Slovenci, ki namesto podpisa potrjujejo svoj pristanek s križci. Karikaturist je A. Pettauer.

Na shodu poslanca dr. Karla Verstovška 7. aprila 1918 v Št. Janžu pri Dravogradu je govoril tudi dr. Korošec. Med Koroščevim govorom je na shod prišlo okrog dvesto Nemcev in nemškutarjev pod vodstvom poslanca in žih-poljskega župana Jakoba Lutschouniga (Lučovnika), železniškega uradnika Rudolfa Domainga in novinarja in urednika pri časnikih *Marburger Zeitung* in *Deutscher Montag* Norberta Jahna, ki so z medklici »Veleizdajalec« in podobno motili zborovanje. Slovenci in Nemci so se spopadli s palicami, polemi in latami. Slovenci, katerim so pomagali ruski vojni ujetniki, so Nemce pregnali. Orožniki so poskušali umiriti strasti, tako da so se postavili med Slovence in Nemce. Vladni komisar dr. Trstenjak iz Slovenj Gradca, ki je na shod prišel v spremstvu soproge, je odredil razpust shoda. Preden so se zborovalci razšli so na dr. Verstovškov predlog sprejeli resolucijo za majniško deklaracijo.⁴

² Dr. Karel Verstovšek je bil po izobrazbi profesor klasične filologije (doktorat 1903). V letih 1898 do 1911 in od 1921 do smrti je bil zaposlen kot profesor na klasični gimnaziji v Mariboru. Član slovenske katoliške stranke. Leta 1909 je bil izvoljen za deželnozborskega poslanca v slovenjgraški kmečki kuriji in leta 1913 v deželni odbor. Od leta 1910 je bil državni poslanec. Na sestanku Jugoslovanskega kluba Dunaju je maja 1917 predlagal odbor, ki je sestavil majniško deklaracijo. Leta 1918 je postal predsednik Narodnega sveta za Štajersko.

³ Armadno vodstvo generala Conrada Hötzendorfa je rezervnega nadporočnika in profesorja na mariborskem moškem učiteljišču Ljudevita Pivka postavilo pred vojaško sodišče in ga napadalo po listih zaradi domnevne veleizdaje pri Carzanu na Tirolskem. Pivko je v italijanskem ujetništvu organiziral jugoslovansko propagando (po: »Kapetan dr. Ljud. Pivko v Mariboru«, *Jugoslavija*, 9. 5. 1919, št. 112, 3).

⁴ Po: »Z vsemi pripomočki«, *Mir*, 12. 4. 1918, št. 15, 1–2 (v tem članku je objavljen tudi (delno cenzuriran) Koroščev govor); »Buren shod koroških in štajerskih Slovencev«, *Straža*, 8. 4. 1918, št. 28, 4; »Koroščeva meščanska vojna«, *Slovenski narod*, 10. 4. 1918, št. 81, 1; »Podivjana hujskarija dra. Korošca«, *Štajerc*, 14. 4. 1918, št. 15, 3.

Drugačno interpretacijo dogodka je objavil ptujski časnik *Štajerc*, ki piše, da so se Nemci in nemškutarji kasneje zbrali v neki gostilni pred Dravogradom, kjer so govorili Girstmayer, Lutschounig, Domaingo in Jahn. Protestirali so zoper ravnanje komisarja Trstenjaka. Po navedbah *Štajerca* se je Korošec moral umakniti iz Št. Janža. Namesto do bližnje železnice v Dravogradu se je odločil preko Sv. Jederti oditi do Slovenj Gradca. »Njegova možka garda je že pred shodom začeto pijančevanje po končanih krvavih izgredih zopet nadaljevala,« piše *Štajerc*. »Ostale so mu torej zveste one ženske farške cunje, ki so mu sledile zgolj iz tega, ker ga smatrajo za – 'žegnanega (?)'. Ta častna garda posadila ga je na neki kmečki voz ter ga v rute tako zavila, da je izgledal kakor kaka pustna šema, ne pa 'jugoslovanski' kralj. Tudi vrabci na drevesih so ga sramotno zasmehovali. 'Dvorne dame', ki so imele prednost, so imele čast zraven njega sedeti, druge pa so tik voza peš korakale. Tako se je pomikal ta glasni transport tega ciganskega vojvode proti Sv. Jedrti ... Celo vpreženemu konju, ki je vlekel voz, se je ta stvar preneumna zdela; nakrat se je vlegel in je raje na licu mesta poginil, kakor da bi stal v službi sramotnih veleizdajalcev. Najbrž je premenjal 'jugoslovanski' jarem z nemškim, o katerem je ta širokoustni Korošec na shodu izjavil, da mora biti razbit. – Peš je moral torej Korošec po blatni cesti proti Sv. Jedrti romati, ker ga je to čudno spremstvo srečno svoji usodi oddalo. Tako potuje torej 'kralj' Tonček, zloglasni jugoslovanski duhovniški razuzdanec.«⁵

Po taboru v Št. Janžu je vlada na pritisk nemškega nacionalističnega političnega tabora in deželnih glavarjev prepovedala tovrstne shode in zborovanja pod milim nebom.⁶

Avstrijsko-nemški Mišel⁷ na karikaturi »Slovansko zborovanje v Pragi« opozarja ministrskega predsednika dr. Ernsta Seidlerja von Feuchtenegga: »Ekscelenca, voda narašča, jez je razmajan, zato je skrajni čas za ukrepanje.« V valovih sta portreta Korošca in dr. Karla Kramarja, govornikov na protestnem zborovanju proti izjavam zunanjega ministra grofa Czernina,⁸ ki je potekalo v Pragi 13. aprila 1918. Predsedstvi Jugoslovanskega kluba in Češkega svaza sta 18. aprila 1918 objavili skupni komunike.⁹

⁵ Po: »Beg Korošca«, *Štajerc*, 21. 4. 1918, št. 16, 3–4.

⁶ Po: Lojze Ude, »Deklaracijsko gibanje na Slovenskem«, *Slovenci in jugoslovanska skupnost* (Maribor: Obzorja, 1972), 105.

⁷ Nem. »der deutsche Michel« oziroma Nemški Mišel, nemški Mihec: satirična personifikacija tipičnega Nemca, ki se pojavlja od leta 1843 dalje.

⁸ Grof Czernin je moral 14. aprila 1918 odstopiti zaradi svojih izjav v govoru na srečanju z dunajskimi občinskimi svetniki 2. aprila 1918. Czernin je v govoru na srečanju nastopil proti nenemškim narodom monarhije, zlasti Čehom, ki jih je dolžil veleizdajstva (po: »Czernin odstopil«, *Slovenec*, 15. 4. 1918, št. 85, 1).

⁹ Po: »Izjava 'Jugoslovanskega kluba' in 'Češkega Sveza', *Slovenec*, 19. 4. 1918, št. 89, 1.

Deutscher Montag, 22. 4. 1918, št. 16

Deutscher Montag, 27. 5. 1918, št. 21

Na karikaturi »Praški duh in njegovi čarovniki« se birokrati z odredbami borijo proti Kramařju in Korošču, katerih portreta se prikazujeta v oblakih (nad napisom *Proti Avstriji*). Desno nemški Mišel sedi na zaboji vojnih ukrepov, ki so za Nemce v homeopatskih odmerkih, in bere *Neue freie Presse*.

Marburger Zeitung, 28. 4. 1918, št. 97

Na parlamentarnem vrtiljaku sedijo zastopniki slovanskih narodov in člani gosposke zbornice. Korošec jaha na kozlu. Čeh dr. Karel Kramař sedi na levu (lev je češki heraldični simbol); iz žepa mu moli listek Amnestija, saj so vodjo mladočehov namreč maja 1915 zaprli in je moral ostati v zaporu do razglasitve splošne amnestije julija 1917. Vrh vrtiljaka so zastopniki Nemcev. Pod karikaturu so pripisane besede, s katerimi je ministrski predsednik dr. Ernst Seidler – ta stoji ob glasbenem avtomatu, ki igra melodijo *O, du mein Österreich* – predstavnikom nemških strank napovedal, da bo v notranji politiki usmeritev države ostala pronemška.

Marburger Zeitung, 12. 5. 1918, št. 107

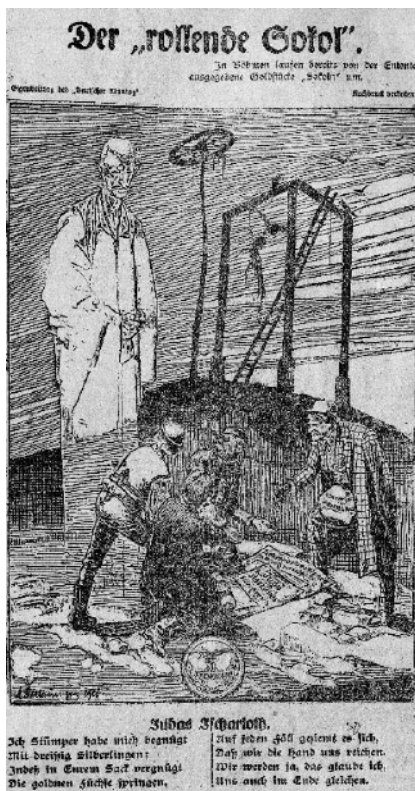
Za Korošcem stoji dr. Karel Verstovšek s pištolo za pasom; oblečen je v srbsko narodno nošo. Korošec: »Razbitje nemških oken v Ljubljani in drugod odpira pogled na svetlo prihodnost obrti v jugoslovanskem kraljestvu. Zato takoj podpišite za neodvisno jugoslovansko državo.«

Teden dni po objavi karikature so nemškutarji razbili okna na hiši dr. Verstovška v Mariboru. Med nočnim razgrajanjem na binkošno soboto (18./19. maj) so se na enak način lotili oken na več slovenskih hišah. Pred Verstovškovo hišo so zapeli »Wacht am Rein« in nato metali kamenje.¹⁰

¹⁰ Po: »Tolovajstvo nemškutarjev v Mariboru – dr. Verstovškova družina v nevarnosti«, *Straža*, 21. 5. 1918, št. 40, 3.

ter Čehov in Poljakov so 17. avgusta 1918 razpravljali o problemih, povezanih s samoodločbo narodov. Istega dne je bil v Ljubljani ustanovljen Narodni svet za Slovenijo in Istro. 18. avgusta 1918 so na župnišču v Št. Janžu na Dolenjskem odkrili spominsko ploščo dr. Janezu Evangelistu Kreku.

Jugoslovanski, češki in poljski politiki so na posvetovanju 17. avgusta imeli v mislih samostojne države zunaj avstro-ogrskega okvira. Zato je karikaturist narisal podnačelnika Češkega svaza in podnačelnika Narodnega odbora, poslanca Václava Klofáča, Korošca in Karla Kramača, ki se pomenkujejo pred zemljevidom Avstrije. Dr. Kramač, ki v Ljubljano ni prišel, je na ustanovno zborovanje Narodnega sveta poslal brzojavne pozdrave.¹¹

Deutscher Montag, 26. 8. 1918, št. 34

Korošec in Tomáš Garrigue Masaryk, pred katerima sta plakata za Jugoslovansko kraljestvo in Češkoslovaško kraljestvo, sprejemata Antantne zlatnike.

¹¹ Po: »Ustanovitev Narodnega Sveta«, *Slovenski narod*, 17. 8. 1918, št. 186, 1.

Nemški časnik *Vossische Zeitung* je avgusta 1918 pisal, da so v promet prišli češkoslovaški zlatniki in srebrniki, imenovani »sokol«. Novci, ki naj bi jih dala kovati Antanta, naj bi imeli napis v češčini in francoščini, na eni strani Hradčane in na drugi sokola, ki si podajata roki.¹²

Deutscher Montag, 7. 10. 1918, št. 4

Konec Avstro-Ogrske na karikaturi v časniku *Deutscher Montag*: naravnost v prepad vodi pot slovanskih narodov, ki se nameravajo s samoodločbo odcepiti od Avstrije. Slovanski voditelji (Korošec s harmoniko; za njim Karel Kramař, Józef Piłsudski) in tipični predstavniki narodov korakajo proti prepadu; avstrijski parlament gori.

* * *

¹² Po: »Nemška domišljija«, *Domoljub*, 29. 8. 1918, št. 35, 6; »Mariborsko pismo«, *Slovenec*, 23. 8. 1918, št. 192, 6.

Kurent, 1. 9. 1918, št. 3 (karikatura Frana Podrekarja)

Satirični list *Kurent*¹³ je prvega septembra 1918 objavil karikaturu »Sedem kranjskih švabov ali 'joj tebi, Korošec!«, ki jo je narisal Fran Podrekar (1887–1964). Karikatura se je oprla na zgodbo o sedmih »junaških« Švabih, ki so se spopadli z zajcem. Zgodba je bila razširjena v različnih variantah (pesem nürnberškega mojstra pevca Hansa Sachsa iz 1545, komedija Ludwiga Auerbacha iz 1827, brata Grimm idr.); upodobljena je tudi na grafikah in karikaturah.

¹³ *Kurent* je izhajal od 1. avgusta 1918 do aprila 1919 kot štirinajstdnevnik. Izdajal ga je konzorcij Kurenta. Urejala sta ga prevajalec Branimir Kozinc in založnik lista Anton Pesek, ki je bil tudi izdajatelj in odgovorni urednik časnika *Jugoslovan*. Karikature so risali Maksim Gaspari, Fran Podrekar in Hinko Smrekar.

»Jugoslovanu« Korošcu, ki na karikaturi nastopa kot simbolna figura (za majniško deklaracijo in novo usmeritev SLS), se približujejo kača Resnica (tedanji ljubljanski tednik, ki je zagovarjal Šusteršičeve politične poglede), »Avstrijakant« kranjski deželni glavar dr. Ivan Šusteršič in njegovi najtesnejši sodelavci v deželnem odboru dr. Evgen Lampe, dr. Vladislav Pegan in dr. Ivan Zajc (z zajčjimi ušesi) ter Fran Jaklič, Ivan Štefe (katoliški časniki, kot biljeter – vodil je namreč Kino Central v stavbi Deželnega gledališča) in nemškutar. Koroščevo glavo obdaja lipovo listje (lipa – slovenski simbol); Resnica drži v gobcu hrastove žire; vrh zastave v rokah dr. Pegana so hrastovi listi (hrast – nemški simbol).

Fran Podrekar je narisal tudi portretne karikature predsednika srbske vlade in ministra za zunanje zadeve Nikola Pašića, predsednika Narodnega sveta za Slovenijo (od 17. avgusta 1918) in Narodnega vijeća (od 17. oktobra 1918) dr. Korošca in predsednika Jugoslovanskega odbora v Londonu, dalmatinskega politika dr. Anteja Trumbića. Trije politiki so bili glavni podpisniki Ženevske deklaracije z dne 9. novembra 1919. *Kurent* je karikature objavil v 9. številki, ki je izšla 1. decembra 1918. Ta dan se je Država Slovencev, Hrvatov in Srbov združila s Kraljevino Srbijo v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.

»Dr. Anton Korošec«, *Kurent*, 1. 12. 1918, št. 9
(karikatura Frana Podrekarja)

Desno: Koroščeva fotografija na razglednici, ki jo je v korist sklada za spomenik dr. Janeza Evangelista Kreka založila uprava *Ilustriranega glasnika* (nad fotografijo so besede, ki jih je Korošec izrekel na Krekovem pogrebu oktobra 1917).

DR. ANTON KOROŠEC KOT SIMBOL SLS

V obdobju med obema svetovnjima vojnama so Koroščeve karikature risali vsi vodilni slovenski in jugoslovanski karikaturisti.

Tisk je predstavljal eno glavnih orožij v medsebojnih strankarskih obračunavanjih. Med slovenskimi časniki je karikature redno objavljala politični dnevnik *Jutro*, ki ga je leta 1920 ustanovila mlajša struja liberalne Jugoslovanske demokratske stranke pod vodstvom dr. Gregorja Žerjava (t. i. mladoliberali, mladini). Staroliberali so namreč obvladovali *Slovenski narod*, tega pa je *Jutro* kmalu prehitelo. Po letu 1924 je bilo *Jutro* glasilo Samostojne demokratske stranke (SDS) na Slovenskem.

Dnevnik *Jutro* je do okupacije Jugoslavije širil vero v jugoslovanstvo in se boril za »duševno ujedinjenje« njenih državljanov. Slovenski liberalci so namreč sprejeli unitaristično-centralistični program v veliki meri kot odgovor na avtonomistične težnje SLS. *Jutro* je svoje cilje (»veliko jugoslovansko stvar«, državno enotnost s centralno oblastjo, protiklerikalni boj, obračun s staroliberali) lahko uspešno zagovarjalo, saj je imel časnik po petih letih izhajanja naklado 25.000 izvodov, menda več od skupne naklade ostalih slovenskih dnevnikov. Po višini naklade je bilo *Jutro* drugo v Jugoslaviji, po številu naročnikov celo prvo. Uredništvo, v katerem so bili zaposleni tudi ilustratorji, je bilo največje v državi.

Jutro, 1923, št. 301

Karikature v *Jutru* si redno sledijo od nastopa kratkotrajne Davidovičeve vlade sredi leta 1924. Srbski politik Ljubomir Davidović (predsednik Demokratske stranke) je v vlado sprejel načelnika SLS Korošca (podpredsednik in minister za prosveto in vero). Korošec na nekaterih karikaturah simbolizira Slovensko ljudsko stranko in slovenski narod.

Na karikaturi »Kuluk kolo« v 19. številki *Jutra* (objava tudi v *Domovini*, 1924, št. 2) Pašić igra na piščal; dr. Korošec, dr. Vladimir Ravnihar, Turek in Nemec plešejo. Kuluk je bil v stari Jugoslaviji obvezno neplačano delo, zlasti

pri gradnji in popravljanju cest, poti. Ravniharju iz žepa gleda njegov časnik *Narodni dnevnik*. Poslanec SLS France Kremžar je v govoru 15. decembra 1923 opozoril na dvojna merila pri obdavčenju državljanov in obtožil finančnega ministra Pašičeve vlade dr. Milana Stojadinovića cinizma, ker naj bi na zahteve zastopnikov SLS glede kuluka oziroma dohodninskega davka odgovoril s smehom na licu: »Gospodo, kuluk ostaje.«¹⁴

Jutro, 1924, št. 19

Jutro, 1924, št. 78

Na karikaturi v 78. številki *Jutra* v letu 1924 je Korošec pravkar zgrmel po tleh; ob njem stoji minister za prosveto v Pašičevi vladi Svetozar Pribičević z možnarjem. *Slovenec* je pisal, da bodo Pribičevića, slovenske demokrate in samostojne kmete strli v možnarju tako kot orehe.¹⁵

¹⁴ Po: »Kritika režima. (Odlomki iz govora poslanca Fr. Kremžarja v narodni skupščini dne 15. decembra)«, *Slovenec*, 25. 12. 1923, št. 291, 3–4.

¹⁵ Po: »Kaj 'Jutro' vse ve«, *Jutro*, 14. 3. 1924, št. 64, 2.

Jutro, 1924, št. 264

Karikatura »Tigri se vračajo v kranjsko deželo« v 264. številki *Jutra* iz 1924 (objava tudi v *Domovini*, št. 46) je nastala po padcu Davidovićeve vlade. Prikaže nekdanje ministre SLS v Davidovićevi vladi (minister za kmetijstvo Franc Kulovec, minister za železnice oziroma promet Anton Sušnik, minister za agrarno reformo Ivan Vesenjaki in Korošec), ki so si znova nadeli tigrovske kože.

Čuk na pal'ci, 1923, št. 10

Satirični list *Čuk na pal'ci*, ki je v letih 1922 do 1926 izhajal v Gorici, je v komentarju pod karikaturbo zapisal, da je centralistična volilna kokoš znesla v Jugoslaviji čuden pirh, iz katerega se je izvalil čuden zmaj s tremi glavami. »Eni pravijo, da je državna, drugi dve da sta protidržavni ali avtonomistični. /.../ Jugosloveni naj pazijo, da se velikonočni pirhi ne spremenijo v – klopotce.

Naša vera nas uči: Tri osebe, en sam Bog. V Jugoslaviji pa uče: Tri osebe, tri 'bogovi': Pašić 'bog' Srbije, Radić 'bog' Hrvatske, Korošec 'bog' Slovenije.»¹⁶

Jutro, 1924, št. 282

Jutro, 1925, št. 1

Jutro je SLS in dr. Antonu Korošču očitalo oportunizem, mdr. s serijo šestih karikatur z naslovom »Od avstrijske dike do čudotvorne republike« oziroma »Kratka zgodovina SLS v slikah« v 282. številki. Na vsaki sličici Korošec nastopa v drugačnem oblačilu. Na prvi ga srečamo leta 1914 v avstroogrski uniformi z bičem v roki. Pri drugi sličici je risar »W.« imel v mislih Podrekarjevo karikaturu iz *Kurenta*, na kateri je upodobljen nadškof Jeglič z Jugoslovansko deklaracijo (majniška deklaracija) v eni roki, medtem ko z drugo roko kaže na sonce Jugoslavijo. Sličica iz leta 1923 prikazuje Korošca kot kranjskega Janeza in borca za avtonomijo Slovenije. Sličica iz leta 1924 je predstavila Korošca kot »tigrovskega ministra« v Davidovičevi vladi, v vojaški opravi, s srbsko

¹⁶ Čuk na pal'ci, 1. 4. 1923, št. 10, 4.

šajkačo na glavi, s puško, sabljo in ministrsko lento. Na sličici za leto 1925 je Korošec v hrvaški noši, medtem ko vzdihuje: »*Faljen Isus! Živila republika!*« Stjepana Radića so karikaturisti pogosto upodabljali v hrvaški narodni noši, na glavo pa so mu dali kučmo, ki je hkrati krona in jo ima tudi Korošec. Radić je namreč veljal za »nekronanega hrvaškega kralja«. Na zadnji risbi je Korošec prikazan kot »črni klerikalec«.

Karikaturisti so strankarske prvake v stari Jugoslaviji pogosto upodabljali v narodnih nošah. Edina izjema je bil dr. Korošec, ki je bil duhovnik. Karikaturisti so na karikaturah opozarjali na njegov duhovniški poklic.

Alenka Puhar ugotavlja, da je dejstvo, da je bil vodilni slovenski politik duhovnik in potemtakem ne čisto pravi moški, sprožalo zajedljivost pri vseh jugoslovanskih karikaturistih.¹⁷ Ta podatek ni zanemarljiv, kajti kolektivne predstave, ki so jih Hrvati in Srbi imeli o Slovencih, so nastale na podlagi javnega mnenja o Korošču.¹⁸

Z *Jutrom* je sodelovalo več karikaturistov oziroma ilustratorjev. Večina karikatur v letih 1924 do 1928 je bila delo karikaturista, ki je svoje risbe označeval z inicialko W. Za to oznako bi se lahko skrival arhitekt Janko Omahen (1898–1980).¹⁹ Omahnovo sodelovanje z *Jutrom* je postalo znano po drugi svetovni vojni;²⁰ v času nastanka karikatur je identiteta karikaturistov *Jutra* ostala skrita.

¹⁷ Po: Alenka Puhar, *Slovenski avtoportret 1918–1991* (Ljubljana: Nova revija, 1992), 43.

¹⁸ Po: Momčilo Zečević, »Neki pogledi u Srbiji na političku delatnost dr. Antona Korošca 1918–1940«, *Življenje in delo dr. Antona Korošca/Prispevki za novejšo zgodovino* 31, (1991): 55.

¹⁹ Janko Omahen je prve karikature objavil v dnevniku *Dan* (po: Janko Omahen, »Preiskave in aretacije«, *Preporodovci proti Avstriji* (Ljubljana: Borec, 1970), 342–343). Po maturi na I. državni gimnaziji v Ljubljani je eno leto študiral na tehniki v Pragi (1919/1920) in v letih 1920–1922 opravil pet semestrov strojne stroke na Tehniški fakulteti v Ljubljani. Nato je na isti fakulteti obiskoval študij arhitekture pri profesorjih Plečniku in Vurniku; pri slednjem je diplomiral leta 1927. Leta 1925 se je zaposlil pri Delniški tiskarni v Ljubljani. Skupaj s sošolcem Domicijanom Serajnikom (prva diplomanta t. i. ljubljanske arhitekturne šole) je vodil grafični oddelek Delniške tiskarne. Omahen in Serajnik sta izdelovala plakate, diplome, prospekte, knjižne opreme, osnutke za tisk, urejala tisk in ilustrirala. Uvedla sta narodno ornamentiko v uporabno grafiko. Od 1929 do 1941 sta imela atelje za notranjo arhitekturo; izdelovala sta načrte za pohištvo, za kovaška, pasarska, keramična, kamnoseška in slikarska dela, za čipke, zastave, preproge, zavese ipd. Omahen je objavljval članke o sodobni uporabni umetnosti, ornamentiki, notranji opremi, arhitekturi in urbanizmu. Ilustriral je mladinske knjige (po: France Stelč, »Omahen Janko«, *Slovenski biografski leksikon*, 6. zvezek Mrkun – Peterlin (Ljubljana: Zadržna gospodarska banka, 1935), 225).

Omahen je s Serajnikom sodeloval pri gradnji Šlajmerjevega doma v Ljubljani, samostojno pa je projektiral razne fasade, vile, sokolske domove, hotele, gledališča, cerkve in spomenike. Poučeval je na Šoli za umetno obrt v Ljubljani.

²⁰ Po: Fran Šijanec, *Sodobna slovenska likovna umetnost* (Maribor: Obzorja, 1961), 445.

Jutro, 1924, št. 300 (karikaturist Hinko Smrekar)

Jutro, 1924, št. 289

V 289. številki *Jutra* iz 1924 objavljena karikatura »Delo za končni sporazum« oziroma »Separatistični kladivarji složno na delu, da si iz bloka izklesajo – nagrobni spomenik ...« prikazuje separatiste (Radić, Korošec, Davidović, vodja bosanskih muslimanov dr. Mehmed Spaho) med klesanjem separatističnega bloka, iz katerega nastaja nagrobni spomenik. Mišljen je opozicijski Blok narodnega sporazuma in kmečke demokracije, v katerega so se spomladi 1924 povezali Davidovičevi demokrati, SLS, JMO in HRSS.

Kmeti list, 1925, št. 3 (karikaturist Maksim Gaspari)

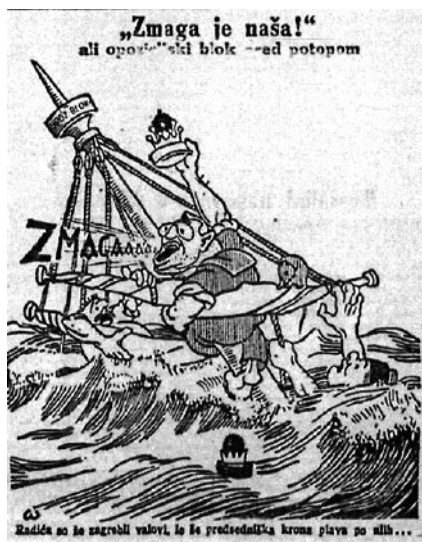
V predvolilni boj se je na začetku leta 1925 z nekaj karikaturami, ki jih je narisal Maksim Gaspari (pseudonim Dionizj Vovk), vključilo tudi glasilo Samostojne kmetijske stranke za Slovenijo *Kmeti list* (1919–1941). V 3. številki iz 1925 objavljen volilni proglas vsebuje Gasparijevo karikaturu. Upodobljeni so Korošec z verigo, na katero je privezan kmet, Pašić, ki jaha na kmetu, Gregor Žerjav z bičem in Albin Prepeluh na lesenem konjičku. Prepeluh, vodilna osebnost v Slovenski republikanski stranki kmetov in delavcev, ima na glavi revolucionarno jakobinsko čepico. Karikature v *Kmetijskem listu* so bile kritične tako do centralističnih kot do federalističnih strank.

Kmeti list, 1925, št. 5 (karikaturist Maksim Gaspari)

Kmeti list, 1925, št. 7 (karikaturist Maksim Gaspari)

Jutro, 1925, št. 14

Jutro, 1925, št. 30

Pod karikaturu »Slovenski volilec pred odločitvijo« v 30. številki (objava tudi v *Domovini*, 1925, št. 5) je podpis »R. Š.« (morda Rajko Šubic, 1900–1983, leta 1925 ilustrator pri *Jutru*). Karikaturu sestavljata sličici z navodilom volivcem. Prva sličica prikazuje Korošca, Radiča in Mehmeda Spaha (voditelja Jugoslovanske muslimanske organizacije) med rušenjem stavbe SHS. Na drugi sličici veljaki režima PPŽ Pašić, Pribičević in Žerjav gradijo stavbo SHS, zato: »Ako hočeš, da se bo naša država dogradila, gospodarsko uredila ter Ti olajšala današnje težko stanje vrzi volilno kroglico v skrinjico 'Narodnega bloka'«.

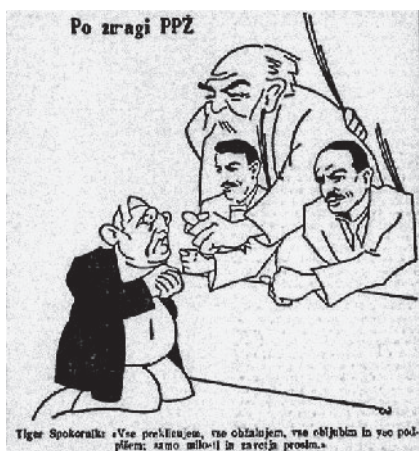
Jutro, 1925, št. 20 (karikaturist Hinko Smrekar)

Korošec in dr. Vladimir Ravnihar kot Pat in Patachon (*Jutro*, 1925, št. 32).

Pod imenom Pat in Patachon (dansko *Fyrtårnet og Bivognen*, francosko *Doublepatte et Patachon*, angleško *Long and Short*) sta v letih 1921 do 1940 v filmih nastopala danska komična igralca Carl Schenstrøm in Harald Madsen. Komični duet, ki so ga v nemškem prostoru poznali pod imenom Pat in Patachon, je temeljil na nasprotjih med visokim, vitkim in melanholičnim Patom in majhnim, debelim, prebrisanim Patachonom. Veljata za evropska predhodnika ameriškega komičnega tandema Stan in Olio.

Jutro je ugotavljalo, da je namen Ravniharjeve kandidature Narodnemu bloku odgrizniti glasove tistih volilcev, ki niso klerikalci. V Ljubljani je katoliški tabor zaradi Ravniharjevega izdajstva zmagal z neznatno večino.²¹

Jutro, 1925, št. 46

Jutro, 1925, št. 76 (F. Smodej, Korošec, J. Hohnjec, F. Kulovec)

²¹ Po: »Bela ali črna Ljubljana?«, *Jutro*, 8. 2. 1925, št. 33, 1.

Karikaturist lista za humor in satiro *Muhe* (1926–1927), ki se je podpisoval z inicialkama »AŠ«, je na karikaturi »Naša vlada ...« v 5. številki narisal Korošca, ki na lajno igra melodijo »*Avtonomija tralala*«, in s stolčkom »Vlada SHS« v roki; na stolček je privezanih nekaj manjših korit. Korošču se zlovešče bližajo krizni oblaki.

Jutro, 1927, št. 38

Opozicija je leta 1926 pripravila zakonski načrt o pobijanju korupcije in zahtevala anketo o korupciji v vladi, ki na takšen predlog ni pristala, vendar je bila preglasovana. Tudi v Sloveniji je bilo več protikorupcijskih shodov. Na osrednjem zborovanju v Ljubljani 30. maja 1926 so govorili dr. Korošec, Ljubomir Davidovič, dr. Mehmed Spaho idr.

»Dve zmagi SLS proti korupciji« v 38. številki *Jutra* iz 1927 sta prikazali karikatura »Po govoru posl. Korošca na shodu v Unionu 30. maja 1926. (Originalna slika v Slovenscu)« s Koroščem in Davidovičem nad zmajem Korupcija in karikatura »Po glasovanju SLS v anketnem odboru 9. februarja 1927 (Naš predlog za 'Slovenca')« s Koroščem in Radetom Pašičem na zmaju Korupcija. Nikola Pašića je zaradi korupcijskih škandalov svojega sina Radeta moral

aprila 1926 podati ostavko z mesta ministrskega predsednika. Rade Pašić je bil kasneje obsojen na zaporno kazen zaradi korupcije.

Na seji anketnega odbora 9. februarja 1927, na kateri so sprejeli poročilo odbora o aferi Radeta Pašića glede naročil v tovarni Adamov in čeka za 100.000 francoskih frankov, je bil odločilen glas poslanca SLS dr. Jakoba Hodžarja. Za predlog radikalcev, ki je krivdo prelagal na posamezne uradnike železniškega ministrstva, je glasovalo 11 članov, za kompromisen predlog poslanca SDS Svetislava Popovića, ki je opozarjal na zlorabe in korupcijo pri višjih uradnikih in celo ministrih, pa 10 članov. *Jutro* je ugotavljalo, da so se radikalni člani anketnega odbora pogodili z dr. Korošcem, da je dr. Hodžar opustil svoje stališče in glasoval z radikali. Zato so ostali glavni krivci v aferi Radeta Pašića nekaznovani.²³

Slovenec je nasprotno zatrjeval, da je SLS dosegla veliko zmago proti korupciji. Delegat Jugoslovanskega kluba dr. Hodžar je namreč predlagal poseben zakon o korupciji, če zakon o ministrski odgovornosti in predpisi o uradništvu ne bi zadoščali za boj proti korupciji. Po tem zakonu niti ministri ne bodo mogli pobegniti pred odgovornostjo in zakonskimi posledicami. Hodžarjev predlog je bil sprejet z 11 proti 10 glasovom.²⁴

Jutro, 1927, št. 42 (ponatis karikature Pjera Križanića iz beograjske *Politike*)

Jutro, 1927, št. 35

Februarja 1927 je Nikola Uzunović na podlagi sporazuma med radikali in SLS sestavil že šesto vlado (radikali in SLS), ki jo je aprila zrušila opozicija. Uzunovićevo in Koroščevo politično ekvilibristiko na vrvi, razpeti od ene do

²³ Po: »Zmaga korupcije v anketnem odboru z 10 : 11 glasovi«, *Jutro*, 10. 2. 1927, št. 35, 1.

²⁴ Po: »Zmaga odločnega stališča SLS proti korupciji v anketnem odboru«, *Slovenec*, 10. 2. 1927, št. 32, 1.

SLS se je julija 1927 z blejsko pogodbo med Korošcem in prvakom velikosrbske NRS in predsednikom vlade Veljom Vukičevićem odpovedala aktivnemu boju za avtonomijo Slovenije in se zadovoljila z noveliranjem zakona o oblastni samoupravi v ljubljanski in mariborski oblasti. SLS se je povezala z radikali zoper HRSS in Pribičevićevo SDS ter vstopila v Vukičevićevo vlado, Korošec pa je postal minister za notranje zadeve.

Jutra, 1927, št. 211

Jutra, 1927, št. 221 (karikaturist Franjo Maixner)

Blejsko paktiranje mora biti primerno nagrajeno, zato se je sodeč po karikaturi Franja Maixnerja v 221. številki *Jutra* (karikatura je najbrž iz *Kopriv*) Korošec podal v Beograd: »Kje je gospod predsednik vlade, da vnovčim ta

papir.« Toda Korošec je prišel v nepravem trenutku, saj se je predsednik vlade umaknil na toaleta – ali pa je bil trenutek ravno pravšnji, saj je žandar, ki je stražil Uzunovićeve sanitarne prostore, sprejel Korošca z Blejskim sporazumom v roki z dobrodošlico: »Izvolite ... bržkone gospod predsednik potrebuje papirja.«

Franjo Maixner (1899–1963) je bil v letih 1923 do 1938 eden najbolj izstopajočih karikaturistov v zagrebškem satiričnem listu *Koprive*. Hrvaški književnik in režiser Kalman Mesarić piše, da je nekoč minister Korošec hotel dati Maixnerja zapreti in deportirati v Beograd, da bi si lahko поближе ogledal Glavnjačo, ki jo je pogosto uporabljal na karikaturah.²⁵ *Jutro* je ponatisnilo tudi nekaj Koroščevih karikatur, ki jih je za beograjsko *Politiko* narisal Peter Križanić-Pjer (1890–1962).²⁶

Jutro, 1927, št. 213

Med pogostimi motivi, ki so jih za komentiranje razmer uporabljali karikaturisti, so državni voz, davčna stiskalnica, trdnjava ali drevo kot simbol države, strank ipd. Srečamo jih tudi na Koroščevih karikaturah.

²⁵ Kam (Kalman Mesarić), »Kroz 30 godina rada nacrtao je F. Maixner preko 10000 karikatura!«, *Nova Hrvatska*, Zagreb, 1944, št. 180; po: Frano Dulibić, *Povijest karikature u Hrvatskoj do 1940. godine* (Zagreb: Leykam international, 2009), 180.

²⁶ Slikar, karikaturist in likovni kritik Pjer (Petar) Križanić je najbolj znan predvojni jugoslovanski karikaturist. Leta 1909 je začel sodelovati z zagrebškimi *Koprivami* (od 1918 naprej tudi urednik). Leta 1922 se je preselil v Beograd in risal za *Novi list*. Od 1923 naprej je bil stalni karikaturist *Politike*. Leta 1935 je bil soustanovitelj humorističnega lista *Ošišani jež*. Leta 1944 je kot karikaturist deloval na osvobojenem partizanskem ozemlju. Karikature je objavil v knjigi *Naše muke* (1923) in v mapah *Kuku*, *Todore!* (1926) ter *Protiv fašizma* (1948).

Jutro, 1928, št. 49

Prva karikatura v *Jutru*, ki je prikazovala Korošca v vlogi notranjega ministra, je bila objavljena tri dni po sestavi Vukičevićeve vlade, v kateri so bili radikali, JMO in SLS. *Jutro* je to karikaturu prevzelo iz *Kopriv*. Korošec je narisán v duhovniških oblačilih (alba, talar, štola); na glavi ima žandarsko kapo, v roki drži policijski pendrek.

BOGOKLETNA KARIKATURA

Zaradi razočaranja ob koalicijskih povezavah z velikosrbsko NRS je po volitvah v beograjski parlament novembra 1927 prišlo do nenavadnega paktiranja »prečanskih« strank (tako so imenovali zahodni del države). V Kmetско-demokratsko koalicijo (KDK) sta se povezali Radićeva Hrvaška kmečka stranka, ki je zagovarjala dosledno federalistično stališče in hrvaško narodno individualnost, ter Pribičevićeva Samostojna demokratska stranka, ki je donedavna veljala za najvztrajnejšo zagovornico jugoslovanskega unitarizma in državnega centralizma. V koalicijo so vstopili tudi poslanci Slovenske kmetске stranke, slovenskega dela SDS (liberalci) in črnogorski federalisti. Radić in drugi poslanci opozicijske KDK so kritizirali delo vlade, ostro nastopili proti t. i. Nettunskim konvencijam, kršitvam parlamentarnega dela in proračunu. Opozicijski poslanci so med razpravo v Narodni skupščini 29. februarja apelirali na novopečenega notranjega ministra Korošca, naj odpravi nacionalno in kulturno sramoto vse države, beograjski zapor, imenovan Glavnjača. KDK je podala nujen zakonski predlog o preiskavi režima v Glavnjači. Burna

razprava, ki je zadevala Koroščev ministrski resor, se je spremenila v krvav pretep med poslanci.

Maja je vlada želela predložiti skupščini v ratifikacijo Nettunske konvencije. Odločitev vlade je sprožila proteste po vsej državi. Korošec je kot notranji minister moral nastopiti proti beograjskim in zagrebškim študentom, ki so s parolami »Dol Mussolini, dol Korošec« demonstrirali proti Nettunskim konvencijam in manjšinski politiki fašistične Italije. Korošec je postal glavna tarča vseh protestov. KDK je 1. junija začela z obstrukcijo v skupščini in protestirala proti »krvavi vladi zločinca Korošca«. *Kmeti list* je 6. junija 1928 notranjega ministra označil za »krvavega Korošca«.

Korošču je opozicija začela očitati, da ni nič boljši od svojih predhodnikov, hkrati se je stopnjevala napetost v beograjski skupščini, iz katere je morala junija žandarmerija nasilno odnesti nekaj poslancev. V vladnem časopisu *Jedinstvo* se je pojavil poziv k umoru voditeljev KDK. 21. junija je poslanec vladne večine in zagovornik skrajnih velikosrbskih stališč Puniša Račić z govorniškega odra streljal proti opozicijskim hrvaškim poslancem in ubil dva poslanca ter dva hudo ranil. Eden od ranjencev je bil Stjepan Radić. Vukičević-Koroščeva vlada je odstopila.

Takoj po odstopu vlade je bila v 156. številki *Jutra* (6. 7. 1928) objavljena karikatura načelnika SLS in notranjega ministra dr. Korošca. Pod karikaturu je napis: »Sin božji je trpel za druge in krvavel pod trnovo krono./To je bilo v Judeji./V Jugoslaviji pa drugi trpe zaradi božjega namestnika, ki krvavi od policijskega pendreka.« Karikatura, ki je postala najbrž najodmevnejša slovenska karikatura (danes pa je že malone pozabljena), prikazuje Korošca v duhovniškem oblačilu, s kapo (»šajkačo«) na glavi in pendrekom v roki. To je tipizirana predstavitev Korošca (morda je prevzeta iz zagrebških *Kopriv*), ki se pojavlja tudi na naslednjih karikaturah v *Jutru*. Korošec stoji na odru; ob njegovem vznožju je narisana Kristus s trnjevo krono na glavi. Za Korošcem se dviga temna senca.

Ilustracije in karikature, ki jih je *Jutro* objavljalo od 1924 naprej, so bile majhnih formatov, tokrat pa je bila karikatura nekoliko večja. *Jutro*, ki dotlej ni bilo tiskano v dveh barvah, je izšlo v dvobarvnem tisku (v črni in rdeči barvi) samo zato, da so se lahko dobro videli krvavi madeži na Koroščevem duhovniškem oblačilu ter na policijskem pendreku v njegovih rokah. Krvave srage se stekajo tudi po tleh. Krvavi madeži so namigovali, da dr. Korošec nosi del krivde za prelito kri hrvaških poslancev v Narodni skupščini in protestnikov v Beogradu in Zagrebu. Po atentatu so začele krožiti vznemirljive domneve, da so bili vanj vpleteni kralj Aleksander in njegovi zaupniki, Bela roka in tudi Korošec. Na Hrvaškem naj bi Korošca označili za »prvega jugoslovanskega kardinala, ki si je s policijskim pendrekom in ne z božjim blagoslovom priboril rdeči talar«.²⁷

Slovenec se je na karikaturu protestno odzval člankom na naslovnici 152. številke. Karikaturu je označil za »najgršo infamijo«, za podlost, kakršne tisk v Sloveniji še ni zagrešil, za najtemnejši zgled barbarskega obračunavanja v javnem življenju in za zločin nad dostojanstvom slovenske javnosti. *Slovenec* je poudaril, da so klevete *Jutra* doslej stoično prenašali; le na najhujše med njimi so odgovarjali z replikami, popravki in dejstvi. Laži jutrovskega koncerna in *Kmetijskega lista*, da so SLS in njeni predstavniki krvi umora, zahtevajo izredne obrambne ukrepe in protinapad. K temu jih pri *Slovincu* ne sili strah, da bi se ta laž prijela. »Kajti sveža je še kri, ki je tekla iz ran nedolžnih delavcev v Trbovljah in v Ljubljani naravnost po ukazu istih ljudi, ki danes razširjajo te perfidne laži, svoje žrtve so morili organizirano pristaši in najvidnejši eksponenti slovenskih liberalnih strank.« Vsakomur je v živem spominu, da je to časopisje odobravalo politične uboje in umore ter divjalo zoper *Slovenca*, ki je – zvest krščanskim načelom – ostro obsojal vsak zločin, zlasti zločin nad človeškim življenjem. A če državne oblasti mirno gledajo, ko se javno sramoti človek, ki vodi najpomembnejše ministrstvo v državi in če se ne

²⁷ »Delirij vodstva SLS«, *Slovenski narod*, 10. 7. 1928, št. 155, 2.

zgane državno pravdnštvo, je dolžnost naroda, da brani svojega voditelja in razkrinka hudobijo. *Slovenec* je ugotavljal, da so za *Jutrovo* karikaturu osebno odgovorni demokratiški politiki, podpredsednik SDS in član uprave konzorcija *Jutra* Adolf Ribnikar, Gregor Žerjav in dr. Albert Kramer. »Poskrbeli bomo, da bo ljudstvo za 'Jutrom' in *Jutrovo* gospodo ob svojem času obračunalo tako radikalno, da bo to gospodo dovoljno zaskalelo.«²⁸

Po mnenju *Jutra* naj bi karikatura opozarjala na nezdružljivost duhovniškega poklica s funkcijo ministra, ki poveljuje orožništvu in policiji,²⁹ in »na razliko v delovanju, požrtvovalnosti in trpljenju božjega sina in božjega namestnika«.³⁰

Jutro, 1928, št. 159 (ponatis iz *Kopriv*, karikaturist Sergej Mironović Golovčenko)

V katoliškem taboru so bili mnjenja, da je karikatura v 156. številki *Jutra* nezaslišano, blasfemično (bogokletno), bogoskrunsko, nesramno, nedostojno norčevanje in izrabljanje Kristusovega trpljenja v politične namene ter klevetanje in žalitev dr. Korošca, kar ne sme ostati nekaznovano.

²⁸ »Odgovor«, *Slovenec*, 1928, št. 152. – 1. junija 1924 so se v Trbovljah spopadli Orjunaši in delavci. Orjuna je v Trbovljah nameravala razviti prapor delavske Orjune. Delavci in orjunaši so bili oboroženi. Ubitih je bilo šest rudarjev in trije orjunaši.

²⁹ »Samoobsodba ljubljanskega oblastnega odbora«, *Jutro*, 11. 7. 1928, št. 160, 2.

³⁰ »Zagovorniki Puniše Račiča in njegovih zaveznikov«, *Slovenski narod*, 13. 7. 1928, št. 158, 2.

Tajništvo SLS je 10. julija 1928 pripravilo okrožnico za zaupnike stranke, do katere se je dokopalo uredništvo *Jutra* in jo objavilo. Okrožnico SLS, pod katero je bil podpisan kaplan Gabrovšek, so pri *Jutru* primerjali z okrožnico, ki ga je zaupnikom julija 1914 poslalo tajništvo SLS in naj bi pozivala k ova-janju Slovencev avstrijskim oblastem. Okrožnica iz leta 1928 je naročala, naj zaupniki opozorijo somišljenike stranke na lažnivost in hinavščino političnih nasprotnikov. *Jutro* v »grdi sliki« napada načelnika SLS in pri tem bogokletno izrablja Kristusovo trpljenje. Pristaši SLS naj se izogibajo trgovin in gostiln, ki imajo *Jutro*, *Domovino*, *Kmetški list*. »Nikar ne redimo sami gada na svojih prsih.« Pripraviti je potrebno natančen pregled, kdo je naročen na te liste. Kdorkoli objavlja oglase v nasprotnih listih, naj s tem takoj preneha. Poročati je potrebno o uradnikih, ki nastopajo proti SLS, in o drugih postopkih političnega nasprotnika.³¹

V *Slovincu* so se odločili, da zaradi »bogokletne karikature« ne bodo varčevali s tiskarskim črnilom. *Slovenec* je objavljajl poročila o protestnih zborovanjih, sejah in sestankih zaupnikov SLS, političnih in stanovskih organizacij in občinskih odborov, v katerih je imela večina SLS. Zborovalci so sprejemali protestne izjave, resolucije in ukrepe zoper podlo klevetanje Korošca v *Jutru*, *Domovini* in *Kmetškem listu* ter pozivali k bojkotu teh časnikov.

Slovenski narod je ugotavljajl, da je *Slovenec* začel umetno gonjo proti naprednemu (liberalnemu) tisku zaradi strahu pred lastnimi pristaši. Z njo naj bi preusmerili pozornost od sodelovanja dr. Korošca v krvavem hegemonističnem režimu, ki je privedel do prelivanja krvi v Narodni skupščini; po Koroščevih odredbah je bila prelita kri tudi na zagrebških in beograjskih ulicah.³²

Pretiravanja okrog Koroščeve karikature naj bi zakrila dejstvo, da je bil Korošec v času atentata notranji minister in da je SLS še vedno podpirala vladajoči režim. SLS je poskušala moralno krivdo za zločin v parlamentu prevajiti na ramena opozicijskih strank, zlasti liberalne SDS in njenega voditelja Pribičeviča.

Trditev *Slovenskega naroda* je Metod Mikuž nekoliko preobrnil, dopolnil in jo skupaj s karikaturjo prenesel v zgodovinopisje. Mikuž piše, da so liberalci napravili napako. Zaradi karikature so njihovi nasprotniki dobili priložnost, da so prešli v protinapad. Zagnali so velik vik in krik o zlorabi vere »in s tem spretno kanalizirali upravičeno ogorčenje klerikalnih množic zaradi umorov v Beogradu v popolnoma druge – za stranko – manj nevarne vode. /.../ Le kaj bi bili klerikalci počeli, če ne bi bili liberalci tako neumni in

³¹ Po: »Leto 1914 in leto 1928«, *Jutro*, 1. 9. 1928, št. 176, 4.

³² Po: »Delirij vodstva SLS«, *Slovenski narod*, 10. 7. 1928, št. 155, 2.

ne bi bili prinesli te Koroščeve karikature?»³³ O burnih odzivih ljubljanskega in mariborskega oblastnega odbora na karikaturu in taboru v Žalcu je pisal Miroslav Stiplovšek.³⁴

Na veliki jubilejni proslavi oziroma spominskem taboru SLS v Dobriši vasi pri Žalcu 15. julija 1928 (ob 700-letnici cerkvene organizacije, 60-letnici tabora v Žalcu in 10-letnici lastne države) je govoril dr. Korošec, ki je pozval k odločnemu nastopu proti *»blatnem časopisju, ki je prišlo kakor šiba nad slovenski narod«*. Po govoru so Korošču udeleženci shoda (po pisanju *Slovenca* jih je bilo okrog 10.000, *Slovenski narod* in *Jutra* pa pišeta o 2.000 do 3.500 osebah) priredili ovacije, ki so se večkrat spontano ponovile.

Nastopili so tudi predsednik mariborske oblastne skupščine dr. Josip Leskovar, predsednik ljubljanske oblastne skupščine dr. Marko Natlačen in drugi govorniki. Natlačen je opozoril na besede, ki jih je o Korošču deset let poprej na banketu v Unionu (najbrž 24. marca 1918; tedaj so slovenske žene izročile knjige dr. Korošču z nad 200.000 podpisov za majniško deklaracijo) izrekel liberalni prvak dr. Albert Kramer: *»Vi ste res mož tiste velike ljubezni, ki izpolnjuje dr. Kerkovo oporoko in ste mož tistega velikega poguma, ki ga je treba našim voditeljem. /.../ Po vsaki zmagi se pričinja notranja evolucija naroda. Ne bodo prenehala nasprotstva, toda prepričan sem, da nikdar več tista sovražnost ne bo delila naših vrst.«³⁵*

Hinko Smrekar, Korošec med slovenskim ženstvom (Arhiv dr. Feliksa J. Bistra, v: Feliks J. Bister, *Anton Korošec, državnozborski poslanec na Dunaju*, Ljubljana 1992, priloga XIX)

³³ Po: Metod Mikuž, *Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji* (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1965), 374.

³⁴ Po: Miroslav Stiplovšek, *Slovenski parlamentarizem 1927–1929* (Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2000), 240–245, 353, 459–461.

³⁵ »Slovesna zaobljuba slovenskega naroda v Žalcu«, *Slovenec*, 17. 7. 1928, št. 160, 1–2.

Slovenec je k ukrepanju posebej pozval slovenske žene in dekleta³⁶ ter poudaril, da je narodno ogorčenje, ki se je zlilo v protestno gibanje, mogoče primerjati edino z gibanjem za majniško deklaracijo. Protesti so večinoma tako ostri, da jih zaradi tiskovnega zakona ni mogoče objaviti.³⁷

Jutro je odgovarjalo, da minister za notranje zadeve med vsemi člani vlade najpogosteje pride v stik in konflikte z javnostjo, zato je najbolj izpostavljen javni kritiki, satiri in ironiji. Na podobnih mestih morajo v drugih državah mnogo večje kapacitete prenašati še hujše očitke v besedi in sliki.³⁸

Tednik *Orjuna* je opozoril na karikature Olafa Gulbransona (1873–1958) v Münchenskem satiričnem listu *Simplicissimus*, na primer na karikaturu papeža, ki je bil narisana nad Bavarsko kot »domači papa«, s pipo v ustih in v spalnem plašču, »pa niso bila razžaljena vsa nebesa in strela ni treščila v ves bavarski narod«. Sveti oče je bil že večkrat karikiran, a ni zato priklical prekletstva nad slikarje. Tarča karikature so lahko kronane glave, ministri, državniki, pesniki, pisatelji, filozofi, učenjaki, vendar ni nobenega škandala. Srbski in hrvaški listi vsak dan objavljajo karikature, a se proti njim ni dvignil srbski ali hrvaški narod. Katoliški časnikarji tudi dobro vedo, da so bili Pašić, Radić, Pribac, Korošec že nešteto krat upodobljeni na karikaturah, toda hinavsko zavijajo z očmi, kakor da še noben politik ni bil nikoli karikiran.³⁹

Ogorčenje nad karikaturjo je torej umetno izzvano, saj se ga poskuša izrabiti v propagandne namene, je poudarila *Orjuna*. Vprašanje, koliko je Korošče-va karikatura okusna ali neokusna, ne igra nobene vloge. Vsakdo, ki nastopa v javnosti ali opravlja javno funkcijo, zlasti pa vsakdo v dnevni politiki, mora računati, da ga bo nasprotna stranka skušala osmešiti. Karikatura je običajen pripomoček/orožje v tem boju, zato ne more biti povod za kako osebno afero ali za splošno narodno borbo.⁴⁰

Medtem ko so *Slovenec* in katoliške organizacije protestirali proti »krvavi sliki«, je *Jutro* nadaljevalo s tovrstnimi napadi na Korošca. V 164. številki (15. 7. 1928, na dan shoda v Žalcu) je objavilo članek »Obsodba, ki je res obsodba!«, ki navaja misli nekdanjega prvaka dr. Ivana Šusteršiča o klerikalcih (brošura *Moj odgovor*, 1922), in karikaturjo »Po neslavnem padcu Vukičević-Korošče-ve okrvavljene vlade«. Na karikaturi, ki je bila objavljena tudi v *Domovini*

³⁶ »Slovenskemu ženstvu!«, *Slovenec*, 22. 7. 1928, št. 165, 6.

³⁷ Po: »Vzgoja 'Jutra', *Slovenec*, 22. 7. 1928, št. 165, 6.

³⁸ Po: »Odgovor na odgovor«, *Jutro*, 8. 7. 1928, št. 158, 2.

³⁹ Po: »Klic nacionalizma«, *Orjuna*, 4. 8. 1928, št. 28, 1. – Tednik *Orjuna* je bil glasilo ljubljanskega oblastnega odbora Orjune (Organizacija jugoslovanskih nacionalistov). Orjuna je bila vojna in teroristična organizacija JDS oziroma SDS. Ustanovljena je bila leta 1923 in leta 1926 razpuščena. V programu je imela prizadevanje za jugoslovansko narodno enotnost (edinstven jugoslovanski narod) in centralizem.

⁴⁰ Po: »Nekaj misli«, *Orjuna*, 21. 7. 1928, št. 26, 1.

(priloga *Tedenske slike*, št. 29), so upodobljeni »pomagači Vukičevićevega vellesrbskega hegemonizma« – poslanci SLS, ki se v spremstvu predsednikov ljubljanskega in mariborskega oblastnega odbora »skrahirani, diskreditirani in blamirani« vračajo iz Beograda.⁴¹ V rokah držijo table z napisi Bivši zavezniki Puniše Račiča, Živela radikalna korupcija Živijo!!, Živjo inkvizicijski teror, Indeks, Dol z enakopravnostjo, Gor velikosrbski režim, Zvestoba cincarjem. S seboj peljejo davčno stiskalnico. Na nosilnici prenašajo Korošca. Na Korošcem oblačilo in davčni stiskalnici so krvavi madeži, zaradi katerih je ta številka *Jutra* znova izšla v dvobarvnem tisku. Med udeleženci povorke je tudi pes, ki je nekako tako, kot je buldog veljal za maskoto Münchenskega *Simplicissimusa*, predstavljal konkurenčni dnevnik *Slovenec*. Karikaturu je tako kot vse Koroščeve karikature v tem času narisal anonimni karikaturist.

Jutro, 15. 7. 1928, št. 164

Jutro, 1928, št. 167 (ponatis iz zagrebškega satiričnega lista *Rovaš*)

⁴¹ »Obsodba, ki je res obsodba!«, *Jutro*, 15. 7. 1928, št. 164, 5.

Jutro, 22. 7. 1928, št. 170

»Največji Slovenec v žehti« na karikaturi v številki 170 je Korošec, s katerega Hohnjec, Smodej, Vesenjaki in Natlačen poskušajo sprati krvave madeže. Spodbuja jih eden najtesnejših Koroščevih sodelavcev, duhovnik, novinar in politik Franc Kulovec. Oprati poskušajo tudi morilska orožja: puško, nož in pištolo. Tudi ta karikatura je bila objavljena v črni in rdeči barvi.

Afera z bogokletno karikaturo je počasi potihnila. Kralj je dr. Korošču 24. julija ponudil mandat za sestavo vlade. V vladi četverice, ki jo je predstavil čez tri dni, je Korošec obdržal mesto notranjega ministra. *Slovenec* je menil, da dejstvo, da je Korošec postal prvi prečanski ministrski predsednik v versko mešani državi, v kateri so katoliki v manjšini, priča, da *Jutrova* karikatura Korošču ni dosti škodovala. *Slovenec* našteva lastnosti, ki Korošča posebej usposablja za to vodilno mesto: nepodkupljivost in nesebičnost, gentleman-ski pristop v političnem boju in njegova vera v zmago pravice in resnice. »Poslušajte ga na shodih, berite njegove spise: vedno je stvarjen, vedno kavalirski, vedno ohrani svoje dostojanstvo in se ne poniža do psovanja in do ničesar, kar bi bilo nevredno moža. Kako se v tem oziru neprijetno ločijo od njega njegovi politični nasprotniki! Tudi – voditelji! Pravijo, da je mir zunanji izraz moči. Moči mora biti v Korošču pač precej, če opazujemo, da na blatenje in smešenje v nasprotnem časopisju nikdar ne reagira.«⁴²

Dejansko je bil Korošec edini možni mandatar, saj se je sovraštvo med Hrvati in Srbi razplamtelo do take mere, da bi srbski predsednik vlade dodatno razjezil Hrvate, hrvaški predsednik pa ne bi bil sprejemljiv za Srbe. Korošec je sestavil široko, t. i. četverno koalicijo (SLS, radikali, Davidovičevi demokrati, Hrvaška pučka stranka, JMO).

⁴² Po: *Spektator*, »Odlikovanje slovenskega naroda«, *Slovenec*, 8. 8. 1928, št. 179, 3.

Jutro, 5. 8. 1928, št. 182

V 182. številki je bila objavljena prva Koroščeva karikatura po nastopu njegove vlade. Korošec s puško zabija personifikacijo Slovenije (Slovenka v narodni noši) kot nekakšen klin v mejni kamen med Hrvaško in Srbijo. S tem je risar metaforično komentiral dejstvo, da naj bi Korošec s privolitvijo v vladni mandat naredil Sloveniji slabo uslugo, saj jo je postavil v vlogo posrednika med Srbi in Hrvati.

Jutro, 12. 8. 1928, št. 188

Stjepan Radić je za posledicami atentata umrl 8. avgusta 1928. V 188. številki *Jutra* je bila objavljena v modri in črni barvi natisnjena karikatura z dolgim komentarjem, ki je med oblaki prikazovala sv. Štefana in tri ubite hrvaške poslance, ki jih objokujejo neiskreni pogrebci (Korošec, Kulovec, Pušenjak, Vesenjaki in Račičeva pomagača Toma Popović Toma in Dragutin Jovanović Lune).

Jutro, 1928, št. 194; *Tedenske slike* (priloga *Domovine*), 1928, št. 34

Na karikaturi »Oj ta Korošček boben« iz 194. številke *Jutra* Korošec tolče po davčnem bobnu, medtem ko kmet vleče iz hleva kravo. Koroščkova vlada je namreč kmalu po svojem nastopu naročila davčnim oblastem, da morajo pospešiti izterjavo davčnih zaostankov. *Jutro* je ugotavljalo, da je Slovenija od vstopa SLS v vlado januarja 1927 plačala 7 milijonov več davka kot v letu 1926, ko so bili na oblasti radikali in radičevci.⁴³

⁴³ Po: »Pod klerikalno vlado plačuje Slovenija še mnogo več davkov kakor poprej«, *Jutro*, 19. 8. 1928, št. 194, 2.

V *Jutru* so je po nepolnem mesecu dni uveljavila praksa rednega objavljanja Koroščevih karikatur v nedeljskih številkah, ki se je nadaljevala tudi v času, ko je bil Korošec predsednik vlade. Kot je zapisal *Slovenski narod*, Koroščeve karikature »nazornejše predstavljajo izvrševanje njegove krščanske in politične misije, kakor pa tiskana beseda«. ⁴⁴ V stari Jugoslaviji je bilo dovoljeno karikiranje politikov od predsednikov vlad navzdol, kar pa ni veljalo tudi za kralja in njegovo družino.

Korošča so na karikaturah v *Jutru* leta 1928 upodabljali z leseno sabljo, sekuro, pištolo in pendrekom, ki mu je karikaturist dodal puško z nataknjenim bajonetom. Karikaturisti so oblikovali značilno tipizirano figuro Korošča. Tako so Korošča upodabljali vsi jugoslovanski karikaturisti. Med njegove razpoznavne znake na karikaturah so poleg duhovniških oblačil spadali tudi klobuček s peresom, očala ali velike oči. Karikaturisti so Korošča redkeje upodabljali v fraku.

Jutro, 26. 8. 1928, št. 200

Na karikaturi »Raport na ljubljanskem kolodvoru o seji KDK« v 200. številki direktor policije o seji vodstva KDK, ki je bila v Ljubljani 23. avgusta 1928, poroča Korošču; ta naj bi se v Ljubljani ustavil na poti iz Beograda na Brezje (slovensko romarsko središče) in Bled (opomin na Blejski sporazum). Korošec ima pendrek, pištolo in puško.

⁴⁴ »Zagovorniki Puniše Račiča in njegovih zaveznikov«, *Slovenski narod*, 13. 7. 1928, št. 158, 2.

Jutro piše, da so Ljubljanci sprejeli voditelje KDK z ovacijami. Ob odhodu predsednika KDK dr. Mačka na kolodvor 24. avgusta je policija na ukaz policijskega svetnika začela razganjati ljudi. Maček je nato lahko spregovoril nekaj besed z vagona zagrebškega brzovlaka. Množica ljudi je Mačkov govor sprejela z odobravanjem in burnimi protesti proti policiji dr. Korošca. Policija je morala zaščititi tajnika SLS, kaplana Gabrovška, ki je bil tedaj na kolodvoru. Množica se je podala do hotela Slon, v katerem je prenočil Svetožar Pribičević. Policija je ponovno razgnala množico; nekaj ljudi je bilo aretiranih, ker so protestirali proti netaktnemu postopanju in Koroščevi vladi.⁴⁵

Skovir, 1928, št. 17 (karikaturist Milko Bambič)

⁴⁵ Po: »Ljubljana navdušeno pozdravlja voditelje KSK«, *Jutro*, 1928, št. 198.

Polovica uredniškega tandema satiričnega lista *Skovir* (1928–1929) je bil Filip Omladič, urednik *Domovine*, ki je ponatiskovala *Jutrove* karikature. Eden njenih najbolj odmevnih člankov z naslovom »Odgovornost dr. Korošca za prelivanje krvi« je bil objavljen v 28. številki *Domovine*; v prilogi *Tedenske slike* je bila ponatisnjena *Jutrova* »bogokletna« karikatura (prav tako v dveh barvah). V 29. številki je sledila karikatura iz 164. številke *Jutra*, v 34. številki pa karikatura iz 194. številke. Ti trije ponatisi so v tem času edine karikature v *Domovini* nasploh.

Skovir, 1928, št. 12 (karikaturist Milko Bambič)

Skovir, 1928, št. 17

Milko Bambič (1905–1991), ki je bil emigrant iz Slovenske Primorske, je za satirični list *Skovir* (1928/1929) narisal več karikatur, naperjenih zoper fašizem in Mussolinija. »Moderni sveti trije kralji« v 12. številki so »zastopniki treh vladnih strank dežele Jugoslavije«, ki Herodu (Mussoliniju) prinašajo »darila« (Nettunske konvencije).

Jutro, 1928, št. 206

V 206. številki *Jutra* je bila objavljena karikatura »Dr. Anton Korošec v Sloveniji« z dvoobraznim Korošec-Janusom: »*Kakor vidite, gledam s štirimi očmi ...*» je rekel dr. Korošec na Bledu novinarjem./*In vendar nič ne vidiš —*» pristavljajo slovenski volivci, ko gledajo sadove kleroradikalnega režima«. Omenjene besede je Korošec izrekel na Bledu avgusta 1928 v odgovoru na vprašanje, kako gleda na politiko KDK.⁴⁶

Korošec sicer opreza na dve strani, ni pa pozoren, na to kar se je znašlo na tleh, ob njegovih nogah (svoboda, promet, davčni boben, slovenska industrija, 32 milijonov preveč davkov, premestitve, redukcije). Karikatura opozarja na dvolično Koroščevo politiko v Beogradu in Ljubljani.

Jutro, 8. 9. 1928, št. 211

⁴⁶ Po: »Dr. Korošec na Bledu«, *Jutro*, 29. 8. 1928, št. 202, 1.

Ratifikacija Nettunskih konvencij avgusta 1928 naj bi Mussoliniju dokazala, da si Kraljevina SHS želi izboljšanja odnosov z Rimom. Ostro parlamentarno diskusijo med vlado in opozicijo so spremljale demonstracije na Hrvaškem. Ko so po atentatu na Radića hrvaški poslanci zapustili skupščino, je Korošče-vi vladi uspelo (z enim glasom večine) doseči sprejetje Nettunskih konvencij, ki so Italiji dopuščale pravico do petdesetletnega zakupa ozemlja reške republike, medtem ko Slovencem in Hrvatom v Julijski krajini niso zagotovile nikakršnih manjšinskih pravic.

V 211. številki *Jutra* je bila objavljena karikatura »Mussolinijev prispevek za dinarski dan«, na kateri Mussolini izroča v puščico župnika Korošča tržaški časnik *Edinost*: »Hvala ti za nettunske konvencije! Tu imaš mojo nagrado in obenem prispevek za današnji dinarski dan.« Fašistična oblast je septembra 1928 prepovedala izhajanje *Edinosti*.

Skovir, 1928, št. 9 (karikaturist Mirlo Bambič)

Skovir, 1928, št. 15

Poslanski klub KDK je na seji 1. avgusta 1928 v Zagrebu sprejel resolucijo, ki je ugotavljala, da so kraljevina Hrvaška, kraljevina Črna gora in vse narodne individualnosti, ki so zastopane v Narodnem vijeću, prostovoljno vstopile v narodno skupnost s kraljevino Srbijo, ne da vi se pri tem odrekle svojim zgodovinskim državnim in narodno-političnim individualnostim. Združitev 1. decembra 1918 in ustava 28. junija 1921 pa sta bila izrabljena za utrditev hegemonije bivše kraljevine Srbije nad ostalimi pokrajinami in narodnimi deli. V narodni zavesti je dosedanja državna ureditev v celoti uničena s streli v skupščini, zato je resolucija odločno zahtevala novo notranjo državno ureditev.⁴⁷

Skovir, 1928, št. 19

V 19. številki *Skovirja* je bila objavljena karikatura »Jezuitizem vladnega predsednika«, ki si je naslov sposodila pri Radićevih medklicih med skupščinsko razpravo (»To je skrajni jezuitizem«, »To so jezuitske bajke.«).⁴⁸ Korošec, ki je bil v času njene objave že predsednik vlade, je med sprehodom prišel tudi do Glavnjače: »Oha, kaj sem že pri Glavnjači? Hitro robec na oči! Za stvari, ki jih ne bom videl, ne bom odgovoren ...«

⁴⁷ Po: Jurij Perovšek, *Liberalizem in vprašanje slovenstva* (Ljubljana: Modrijan, 1996), 264.

⁴⁸ Po: »Krvavi pretepi v Narodni skupščini«, *Jutro*, 1. 3. 1928, št. 52, 1–2.

Skovir, 1928, št. 21 (karikaturist Milko Bambič; na karikaturi M. Spaho, Korošec, V. Vukičević in V. Marinković)

Skovir, 1928, št. 22 (karikaturist Milko Bambič)

Skovir, 1928, št. 23 (karikaturist Milko Bambič)

Skovir, 1928, št. 24 (karikaturist Milko Bambič)

Korošec in Vukičević teptata kraljevino Jugoslavijo. SLS in radikalna stranka sodelujeta, kot da bi šlo za dve imeni za eno in isto stvar.

9. decembra 1928 je Franc Smodej na slovesnem banketu v hotelu Evropa po shodu Vukičevićevih radikalov v Nišu dejal: *»Mi iz Slovenije smo največji zavezniki, pa tudi najbližji prijatelji radikalne stranke. Niti trenutno nismo pomišljali, da ne bi šli v zajednico z radikalno stranko, če je treba čuvati narod in državo. Udani državi in kralju se veselimo, da smo lahko na skupnem delu z radikali. Posvetiti hočemo vse svoje moči narodu in državi, in ni samo slučaj, da sodelujeta SLS in radikalna stranka, kajti to sta dve imeni za eno in isto stvar.«*⁴⁹

Koroščeva vlada je konec leta 1928 odstopila. Kralj Aleksander je njen odstop sprejel 2. februarja 1929, ukinil ustavo in parlament, uvedel odkrito diktaturo in imenoval novo vlado z generalom Živkovićem na čelu. Korošec je prevzel funkcijo ministra za promet.

V naslednjih letih lahko v *Jutru* le poredko naletimo na domače karikature, ki se v dnevniku pojavljajo bolj ali manj naključno.

* * *

⁴⁹ »Slovenska 'politika'«, *Kmeti list*, 12. 12. 1928, št. 50, 1.

Hinko Smrekar, »Notranji«, 1935, perorisba (Arhiv Feliksa J. Bistra, Dunaj/
v: J. Gašparič, *SLS pod kraljevo diktaturo*, Ljubljana 2007, str. 278)

Po volitvah leta 1935 je vlado oblikovala koalicija Stojadinović – Korošec – Spaho oziroma Jugoslovanska radikalna zajednica. Korošec je postal notranji minister. Hinko Smrekar je upodobil Korošca kot žandarja s ključi jetniških celic in Zakonom o zaščiti države v rokah. Jugoslovanski listi so začeli objavljati karikature notranjega ministra Korošca.

Izbor karikatur iz satiričnega lista *Ošišani jež*, ki je leta 1935 začel izhajati v Beogradu:

Ošišani jež, 1935, št. 7 (karikaturist Sabahadin Hodžić)

»Iskuš enje sv. Antonija«, *Ošišani jež*, 1935, št. 14

»Preobraženje oca Antona«, *Ošišani jež*, 1935, št. 26

»Vlast«, *Ošišani jež*, 1935, št. 27

»Stišavanje strasti«, *Ošišani jež*, 1935, št. 27

»Kolo sreće«, *Ošišani jež*, 1935, št. 27

»Jugoslovenska radikalna zajednica nosi svoj novi statut na potvrdu«, *Ošišani jež*, 1935, št. 33

»U božića tri nožića«, *Ošišani jež*, 1936, št. 53

* * *

Toti list, 1939, št. 2 (karikaturist Branko Zinauer)

Ena zadnjih Koroščevih karikatur je bila objavljena v satiričnem listu *Toti list*, ki je v letih 1938 do 1941 izhajal v Mariboru. Karikaturist Branko Zinauer (1918–1968) je prikazal padec Stojadinovičevega režima. Aktualni politični »ringelšpil« je na karikaturi videti takole: Stojadinović je pravkar zgrmel z vrtiljaka; za (ministrski) stolček se krčevito držita dr. Korošec in Mehmed Spaho (ustanovitelj in predsednik JMO); na (vladnem) konju suvereno jaha novi premier Dragiša Cvetković.

VIRI IN LITERATURA

Časopisje

Čuk na pal'ci, 1923.
Deutscher Montag, 1918.
Domoljub, 1918.
Jugoslavija, 1919.
Jutro, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928.
Kmetški list, 1925, 1928.
Kurent, 1918, 1919.
Marburger Zeitung, 1917, 1918.
Mir, 1918.
Muhe, 1927.
Orjuna, 1928.
Skovir, 1928.
Slovenec, 1918, 1923, 1927, 1928.
Slovenski narod, 1918, 1928.
Straža, 1918.
Štajerc, 1918.
Toti listi, 1939.

Temeljna literatura

Fran Šijanec, *Sodobna slovenska likovna umetnost*. Maribor: Obzorja, 1961.
Metod Mikuž, *Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1965.
Preporodovci proti Avstriji. Ljubljana: Borec, 1970.
Lojze Ude, *Slovinci in jugoslovanska skupnost*. Maribor: Obzorja, 1972.
Momčilo Zečević, »Neki pogledi u Srbiji na političku delatnost dr. Antona Korošca 1918–1940«. *Življenje in delo dr. Antona Korošca/Prispevki za novejšo zgodovino* 31, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 1991: 55–74.
Feliks J. Bister, *Anton Korošec, državnozborski poslanec na Dunaju*. Ljubljana: Slovenska matica, 1992.
Alenka Puhar, *Slovenski avtoportret 1918–1991*. Ljubljana: Nova revija, 1992.
Jože Pirjevec, *Jugoslavija 1918–1992. Nastanek, razvoj ter razpad Karadjordjevićeve in Titove Jugoslavije*. Koper: Lipa, 1995.
Jurij Perovšek, *Liberalizem in vprašanje slovenstva*. Ljubljana: Modrijan, 1996.
Damir Globočnik, *12 jeznih mož. 12 zgodb o slovenski karikaturi*. Radovljica: samoza-ložba, 1997.

Damir Globočnik, *Likovna satira. Poglavlja o karikaturi v slovenskih satiričnih listih*. Ljubljana: Revija SRP, 2013.

Miroslav Stiplovšek, *Slovenski parlamentarizem 1927–1929*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2000.

Angela Vode, *Skriti spomin*. Ljubljana: Nova revija, 2004.

Frano Dulibić, *Povijest karikature u Hrvatskoj do 1940. godine*. Zagreb: Leykam international, 2009.

Boštjan Zajšek, »Raje pa hočemo nemško umreti, kakor laško ali slovansko trohneti' – mariborski Nemci v letu 1918«. *Studia Historica Slovenica* 19, št. 2, (2019): 419–67.

DR. ANTON KOROŠEC V OČEH KARIKATUR

Povzetek

Prve karikature dr. Antona Korošca sta objavila mariborska nemška časnika *Marburger Zeitung* in *Deutscher Montag* med decembrom 1917 in oktobrom 1918. Karikature prikazujejo dr. Korošca v družbi s češkim poslancem Isidorjem Bogdanom Zahradnikom (osrednji češki govornik v državnem zboru) in dr. Karlom Kramarjem (Korošec in Kramar sta nastopila na protestnem zborovanju proti izjavam zunanjega ministra grofa Czernina v Pragi 13. aprila 1918) v dunajskem parlamentu. Najbolj odmevna je bila karikatura, ki se nanaša na shod štajerskega deželno- in državnozborskega poslanca dr. Karla Verstovška 7. aprila 1918 v Št. Janžu pri Dravogradu. Na shodu je nastopil tudi dr. Korošec; med njegovim govorom je na shod prišlo okrog 200 Nemcev in nemškutarjev, mdr. urednik pri obeh nemških časnikih Norbert Jahn, ki so z medklici motili zborovanje. Slovenci in Nemci so se spopadli. Vladni komisar je odredil razpust shoda.

Satirični list *Kurent*, ki je izhajal od avgusta 1918 do aprila 1919, je objavil karikaturu »Sedem kranjskih Švabov«, na kateri Korošec nastopa v pozitivni vlogi (kot nasprotnik kranjskega deželnega glavarja dr. Ivana Šusteršiča in njegovih sodelavcev). Karikatura predstavlja izjemo med Koroščevimi karikaturami, katerih naročniki so bili v veliki večini primerov Koroščevi politični nasprotniki. Avtor karikature je Fran Podrekar (1887–1964), ki je za *Kurent* narisal tudi Koroščev portret.

Podatek, da je bil Korošec med obema svetovnima vojnama največkrat karikirani slovenski politik, potrjuje njegovo osrednjo vlogo v slovenski politiki. Koroščeve karikature so objavljali tudi hrvaški, srbski in drugi jugoslovanski časniki in listi.

Koroščeve karikature je leta 1924 (načelnik SLS Korošec je postal podpredsednik Davidovičeve vlade in minister za prosveto in vero) začel redno objavljati politični dnevnik *Jutro*, ki ga je ustanovila mlajša struja liberalne Jugoslovanske demokratske stranke. Po letu 1924 je bilo *Jutro* glasilo Samostojne demokratske stranke na Slovenskem. Karikaturist, ki je narisal največ karikatur za *Jutro*, je bil najbrž arhitekt Janko Omahen (1898–1980). *Jutro* je ponatiskovalo tudi karikature vodilnih jugoslovanskih karikaturistov Petara Križaniča-Pjera (1890–1962), ki je risal za beograjsko *Politiko*, in Franja Maixnerja (1899–1963), karikaturista zagrebškega satiričnega lista *Koprive*.

Korošec je leta 1928 postal notranji minister v Vukičevičevi vladi. Poslanci opozicijske kmetско-demokratske koalicije, v katero sta se povezali Radičeva Hrvaška kmečka stranka in Pribičevičeva Samostojna demokratska stranka, so ostro nastopili proti t. i. Nettunskim konvencijam, kršitvam parlamentarnega dela in proračunu. Apelirali so na Korošca,

naj odpravi beograjski zapor Glavnjača. Maja 1928 je vlada želela predložiti skupščini v ratifikacijo Nettunske konvencije, kar je sprožilo proteste po vsej državi. KDK je 1. junija začela z obstrukcijo v skupščini in protestirala proti »krvavi vladi zločinca Korošca«. 21. junija 1928 je poslanec vladne večine in zagovornik skrajnih velikosrbskih stališč z govorniškega odra streljal proti opozicijskim hrvaškim poslancem in ubil dva poslanca ter dva hudo ranil. Vukičević-Koroščeva vlada je odstopila. *Jutro* je 6. julija 1928 objavilo karikaturu načelnika Slovenske ljudske stranke in notranjega ministra dr. Korošca, ki velja za najodmevnejšo slovensko karikaturu. Prikazuje Korošca v duhovniškem oblačilu, s kapo (»šajkačo«) na glavi in pendrekom v roki. Tipizirana predstavitev Korošca (morda je prevzeta iz zagrebških *Kopriv*) se pojavlja tudi na naslednjih karikaturah v *Jutru*. Korošec stoji nad trpečim Kristusom. Karikatura je bila večja kot karikature v *Jutru* doslej. Natisnjena je bila v črni in rdeči barvi, da so se lahko dobro videli krvavi madeži na Koroščevem duhovniškem oblačilu ter na policijskem pendreku v njegovih rokah. Namigovali so na to, da dr. Korošec nosi del krivde za prelito kri hrvaških poslancev v Narodni skupščini in protestnikov v Beogradu in Zagrebu.

Časnik *Slovenec* je karikaturu, ki bogokletno izrablja Kristusovo trpljenje, označil za podlost, kakršne tisk v Sloveniji še ni zagrešil, za najtemnejši zgled barbarskega obračunavanja v javnem življenju in za zločin nad dostojanstvom slovenske javnosti. Za karikaturu naj bi bili po mnenju *Slovenca* osebno odgovorni demokratiški politiki Adolf Ribnikar, Gregor Žerjav in dr. Albert Kramer. Tajništvo SLS je 10. julija 1928 pripravilo okrožnico za zaupnike, ki je naročala, naj se pristaši stranke izogibajo trgovin in gostiln, ki imajo *Jutro*, *Domovino* (ta je redno ponatiskovala karikature iz *Jutra*) in *Kmeti list*. Poročati je potrebno o uradnikih, ki nastopajo proti SLS, in o drugih postopkih političnega nasprotnika. *Slovenec* je objavljal poročila o protestnih zborovanjih, sejah in sestankih zaupnikov SLS, političnih in stanovskih organizacij in občinskih odborov, v katerih je imela večina SLS. Zborovalci so sprejemali protestne izjave, resolucije in ukrepe zoper podlo klevetanje Korošca ter pozivali k bojkotu nasprotnih časnikov. Na veliki jubilejni proslavi oziroma spominskem taboru SLS v Dobriši vasi pri Žalcu 15. julija 1928 (ob 700-letnici cerkvene organizacije, 60-letnici tabora v Žalcu in 10-letnici lastne države) je govoril dr. Korošec, ki je pozval k odločnemu nastopu proti nasprotnemu časopisju. Po govoru so Korošču udeleženci shoda priredili ovacije.

Metod Mikuž ugotavlja, da so liberalci napravili napako. Zaradi karikature so njihovi nasprotniki dobili priložnost, da so prešli v protinapad in kanalizirali ogorčenje lastnih privržencev v za stranko manj nevarne vode.

Korošec je v novi vladi obdržal mesto notranjega ministra, zato so v letu 1928 sledile karikature v *Jutru*. Od leta 1929 so politične karikature v slovenskih časnikih redke. Korošec postane zanimiv za jugoslovanske karikaturiste leta 1935, ko je kot notranji minister vstopil v Stojadinovićevo vlado.

Koroščeve karikature so objavljali tudi drugi slovenski časniki in satirični listi (glasilo Samostojne kmetijske stranke za Slovenijo *Kmeti list*, satirični listi *Muhe* (1926–1927), *Skovir* (1928–1929), za katerega je karikature risal Milko Bambič (1905–1991), in *Toti list*, ki je v letih 1938 do 1941 izhajal v Mariboru).

Korošec na nekaterih karikaturah simbolizira Slovensko ljudsko stranko in slovenski narod. Karikaturisti so strankarske prvake v stari Jugoslaviji pogosto upodabljali v narodnih nošah. Edina izjema je bil dr. Korošec. Karikaturisti so na karikaturah opozarjali na njegov duhovniški poklic.

DR ANTON KOROŠEC IN THE EYES OF CARICATURES

Summary

The first caricatures of Dr Anton Korošec were published by the German newspapers *Marburger Zeitung* and *Deutscher Montag* between December 1917 and October 1918. The caricatures show Dr Korošec in the company of the Czech MP Isidor Bogdan Zahradnik (the main Czech speaker in the National Assembly) and Dr Karel Kramář (Korošec and Kramář spoke at a protest rally against the statements of the Foreign Minister Count Czernin in Prague on 13 April 1918) in the Vienna Parliament. The most notorious was a caricature referring to a rally of the Styrian regional and national MP Dr Karel Verstovšek on 7 April 1918 in St. Janž near Dravograd. Dr Korošec also spoke at the rally; during his speech, around 200 Germans and Germanomaniacs, including Norbert Jahn, editor of both German newspapers, came to the rally and disrupted the meeting by shouting. Slovenes and Germans started a fight. The government commissioner ordered the dispersal of the rally.

The satirical newspaper *Kurent*, which was published from August 1918 to April 1919, published a caricature "The Seven Švabs of Kranj", in which Korošec appears in a positive role (as an opponent of the regional governor of Kranj, Dr. Ivan Šusteršič, and his colleagues).

The caricature is an exception among Korošec's caricatures, the clients of which were in the vast majority of cases Korošec's political opponents. The author of the caricature is Fran Podrekar (1887–1964), who also drew Korošec's portrait for *Kurent*. The fact that Korošec was the most frequently caricatured Slovenian politician during the two world wars confirms his central role in Slovenian politics. Korošec's caricatures were also published in Croatian, Serbian and other Yugoslav newspapers and magazines.

In 1924 (the SLS chief Korošec became Deputy Prime Minister of the Davidović government and Minister of Education and Religion), Korošec's cartoons began to be published regularly in the political daily *Jutro*, which was founded by the younger wing of the liberal Yugoslav Democratic Party. After 1924, *Jutro* was the newsletter of the Independent Democratic Party in Slovenia. The cartoonist who drew the most cartoons for *Jutro* was probably the architect Janko Omahen (1898–1980). *Jutro* also reprinted cartoons by the leading Yugoslav cartoonists Petar Križanić-Pjer (1890–1962), who drew for the Belgrade-based *Politika*, and Franjo Maixner (1899–1963), cartoonist for the Zagreb-based satirical newspaper *Koprive*.

In 1928, Korošec became Minister of the Interior in the Vukičević government. The members of the opposition Peasant Democratic Coalition, which brought together Radić's Croatian Peasant Party and Pribičević's Independent Democratic Party, spoke out strongly against the so-called Nettunian Conventions, the breaches of parliamentary work and the budget. They appealed to Korošec to abolish the Belgrade prison of Glavnjača. In May 1928, the government wanted to submit the Nettunian Conventions to the Assembly for ratification, which sparked protests throughout the country. On 21 June 1928, a member of the government majority and an advocate of extreme big-Serb views fired from the podium at opposition Croat MPs, killing two MPs and seriously wounding two others. The Vukičević-Korošec government resigned. On 6 July 1928, the newspaper *Jutro* published a caricature of the chief of the Slovenian People's Party and Minister of the Interior, Dr Korošec, which is considered the most famous Slovenian caricature. It shows Korošec in clerical robes, with a cap ("šajkača") on his head and a baton in his hand. The typified representation of Korošec (perhaps taken from the Zagreb *Koprive*) also appears in the following caricatures in *Jutro*. Korošec stands over the suffering Christ. The caricature was larger than any caricature in *Jutro* so far. It was printed in black and red, so that the

bloodstains on Korošec's priestly garment and on the police baton in his hands could be clearly seen. It was suggested that Dr Korošec bore part of the blame for the blood shed by Croatian deputies in the National Assembly and by protesters in Belgrade and Zagreb.

The newspaper *Slovenec* described the caricature, which blasphemously exploits the suffering of Christ, as a vileness such as the press in Slovenia has never committed before, as the darkest example of barbarism in public life and as a crime against the dignity of the Slovenian public. According to *Slovenec*, the Democratic politicians Adolf Ribnikar, Gregor Žerjav and Dr Albert Kramer were personally responsible for the caricature. On 10 July 1928, the SLS secretariat prepared a circular for confidants, instructing party adherents to avoid shops and taverns offering newspapers such as *Jutro*, *Domovina* (which regularly reprinted cartoons from *Jutro*) and *Kmetški list*. It also had to be reported on officials acting against the SLS and on other actions by a political opponent. *Slovenec* published reports on protest rallies, meetings and gatherings of SLS trustees, political and trade union organisations and municipal committees in which the SLS had a majority. The ralliers adopted protest statements, resolutions and measures against the vile slander of Korošec and called for a boycott of the opposing newspapers. At the great jubilee celebration or commemorative camp of the SLS in Dobriša vas near Žalec on 15 July 1928 (on the occasion of the 700th anniversary of the church organisation, the 60th anniversary of the camp in Žalec and the 10th anniversary of the state), Dr Korošec spoke and called for a decisive stand against the opposing newspapers. After the speech, Korošec was given a standing ovation by the participants of the rally.

Metod Mikuž notes that the Liberals have made a mistake. Thanks to the caricature, their opponents had the opportunity to counter-attack and channel the indignation of their own supporters into less dangerous waters for the party.

Korošec retained the post of Interior Minister in the new government, so the caricatures in *Jutro* followed in 1928. From 1929 onwards, political caricatures in Slovenian newspapers were rare. Korošec became interesting for Yugoslav cartoonists in 1935, when he entered the Stojadinović government as Interior Minister.

Korošec's caricatures were also published in other Slovene newspapers and satirical papers (the newsletter of the Independent Agricultural Party for Slovenia, *Kmetški list*, the satirical papers *Muha* (1926–1927), *Skovir* (1928–1929), for which the caricatures were drawn by Milko Bambič (1905–1991), and *Toti list*, published in Maribor from 1938 to 1941).

In some of the caricatures, Korošec symbolises the Slovene People's Party and the Slovene nation. Cartoonists often depicted party leaders in the old Yugoslavia in national costumes. The only exception was Dr Korošec. The caricaturists pointed to his priestly vocation in the caricatures.

DR. ANTON KOROŠEC IN DEN AUGEN DER KARIKATUREN

Zusammenfassung

Die ersten Karikaturen von Dr. Anton Korošec wurden zwischen Dezember 1917 und Oktober 1918 in den deutschen Zeitungen *Marburger Zeitung* und *Deutscher Montag* veröffentlicht. Die Karikaturen zeigen Dr. Korošec in Begleitung des tschechischen Abgeordneten Isidor Bogdan Zahradnik (dem wichtigsten tschechischen Redner in der Nationalversammlung) und Dr. Karel Kramář (Korošec und Kramář sprachen bei einer Protestversammlung gegen die Äußerungen von Außenminister Graf Czernin am 13. April 1918 in Prag) im Wiener Parlament. Die berühmteste war eine Karikatur, die sich

auf eine Versammlung des steirischen Landes- und Nationalratsabgeordneten Dr. Karel Verstovšek am 7. April 1918 in Št. Janž bei Dravograd bezog. Auch Dr. Korošec sprach auf der Versammlung; während seiner Rede kamen etwa 200 Deutsche und Deutschtümpler darunter Norbert Jahn, Redakteur der beiden deutschen Zeitungen, zu der Versammlung und störten diese mit Zwischenrufen. Slowenen und Deutsche stießen aufeinander. Der Regierungsbeauftragte ordnete die Auflösung der Versammlung an.

Die satirische Zeitung *Kurent*, die von August 1918 bis April 1919 erschien, veröffentlichte eine Karikatur mit dem Titel „Sedem kranjskih Švabov“ (Die sieben Schwaben von Kranj), in der Korošec in einer positiven Rolle erscheint (als Gegner des Landeshauptmannes von Kranj, Dr. Ivan Šusteršič, und seiner Kollegen). Die Karikatur ist eine Ausnahme unter den Karikaturen von Korošec, deren Auftraggeber in den allermeisten Fällen die politischen Gegner von Korošec waren. Der Autor der Karikatur ist Fran Podrekar (1887–1964), der auch das Porträt von Korošec für *Kurent* gezeichnet hat.

Die Tatsache, dass Korošec der am häufigsten karikierte slowenische Politiker während der beiden Weltkriege war, bestätigt seine zentrale Rolle in der slowenischen Politik. Die Karikaturen von Korošec wurden auch in kroatischen, serbischen und anderen jugoslawischen Zeitungen und Zeitschriften veröffentlicht.

Die Karikaturen von Korošec wurden 1924 (der SLS-Chef Korošec wurde stellvertretender Ministerpräsident und Minister für Bildung und Religion in der Regierung Davidović) regelmäßig von der politischen Tageszeitung *Jutro* veröffentlicht, die vom jüngeren Flügel der liberalen Jugoslawischen Demokratischen Partei gegründet wurde. Nach 1924 war *Jutro* das Nachrichtenblatt der Unabhängigen Demokratischen Partei in Slowenien. Der Karikaturist, der die meisten Karikaturen für *Jutro* zeichnete, war wahrscheinlich der Architekt Janko Omahen (1898–1980). *Jutro* druckte auch Karikaturen der führenden jugoslawischen Karikaturisten Petar Križanić-Pjer (1890–1962), der für die Belgrader *Politika* zeichnete, und Franjo Maixner (1899–1963), Karikaturist der Zagreber Satirezeitung *Koprive*, nach.

Im Jahr 1928 wurde Korošec Innenminister in der Regierung Vukičević. Die Mitglieder der oppositionellen Bauern-Demokratischen Koalition, in der sich die Kroatische Bauernpartei von Radić und die Unabhängige Demokratische Partei von Pribičević zusammengesgeschlossen haben, sprachen sich entschieden gegen die so genannten Nettunian-Konventionen, die Verstöße gegen die parlamentarische Arbeit und den Haushalt aus. Sie appellierten an Korošec, das Belgrader Gefängnis von Glavnjača aufzulösen. Im Mai 1928 wollte die Regierung der Versammlung die Nettunian-Konventionen zur Ratifizierung vorlegen, was landesweite Proteste auslöste. Am 21. Juni 1928 schoss ein Mitglied der Regierungsmehrheit, das extreme großserbische Ansichten vertrat, von der Rednertribüne aus auf oppositionelle kroatische Abgeordnete, wobei zwei Abgeordnete getötet und zwei weitere schwer verletzt wurden. Die Regierung Vukičević-Korošec trat zurück. Am 6. Juli 1928 veröffentlichte *Jutro* eine Karikatur von Dr. Korošec, dem Chef der Slowenischen Volkspartei und Innenminister, die als die berühmteste slowenische Karikatur gilt. Es zeigt Korošec in klerikalem Gewand, mit einer Kappe („šajkača“) auf dem Kopf und einem Schlagstock in der Hand. Die typisierte Darstellung von Korošec (vielleicht von den Zagreber *Koprive* übernommen) erscheint auch in den folgenden Karikaturen in *Jutro*. Korošec steht über dem leidenden Christus. Die Karikatur war größer als die bisherigen Karikaturen in *Jutro*. Sie war in Schwarz und Rot gedruckt, so dass die Blutflecken auf Korošec Priestergewand und auf dem Polizeischlagstock in seinen Händen deutlich zu sehen waren. Es wurde behauptet, Dr. Korošec trage eine Mitschuld am Blutvergießen der kroatischen Abgeordneten in der Nationalversammlung und der Demonstranten in Belgrad und Zagreb.

Die Zeitung *Slovenec* bezeichnete die Karikatur, die das Leiden Christi gotteslästerlich ausbeutet, als eine Niedertracht, wie sie die Presse in Slowenien noch nie begangen hat, als das dunkelste Beispiel von Barbarei im öffentlichen Leben und als ein Verbrechen gegen die Würde der slowenischen Öffentlichkeit. Nach Ansicht der Zeitung *Slovenec* waren die demokratischen Politiker Adolf Ribnikar, Gregor Žerjav und Dr. Albert Kramer persönlich für die Karikatur verantwortlich. Am 10. Juli 1928 verfasste das SLS-Sekretariat ein Rundschreiben für Vertraute, in dem die Parteianhänger angewiesen wurden, Geschäfte und Kneipen zu meiden, die *Jutro*, *Domovina* (die regelmäßig Karikaturen aus *Jutro* abdruckte) und *Kmetški list* führten. Es sollte auch über Beamte, die gegen die SLS handeln, und andere Aktionen eines politischen Gegners berichtet werden. *Slovenec* veröffentlichte Berichte über Protestversammlungen, Versammlungen und Sitzungen von SLS-Vertrauten, politischen und gewerkschaftlichen Organisationen und kommunalen Ausschüssen, in denen die SLS die Mehrheit hatte. Die Versammlungen verabschiedeten Protesterklärungen, Resolutionen und Maßnahmen gegen die üble Verleumdung von Korošec und riefen zum Boykott der gegnerischen Zeitungen auf. Bei der großen Jubiläumsfeier bzw. dem Gedenklager der SLS in Dobriša vas bei Žalec am 15. Juli 1928 (anlässlich des 700-jährigen Bestehens der kirchlichen Organisation, des 60-jährigen Bestehens des Lagers in Žalec und des 10-jährigen Bestehens des Staates) hielt Dr. Korošec eine Rede und rief zu einem entschiedenen Vorgehen gegen die gegnerischen Zeitungen auf. Nach seiner Rede wurde Korošec von den Teilnehmern der Versammlung mit stehenden Ovationen gefeiert.

Metod Mikuš stellt fest, dass die Liberalen einen Fehler gemacht haben. Die Karikatur gab ihren Gegnern die Möglichkeit, einen Gegenangriff zu starten und die Empörung der eigenen Anhänger in für die Partei weniger gefährliche Gewässer zu lenken.

Korošec behielt in der neuen Regierung den Posten des Innenministers, und die Karikaturen in *Jutro* folgten auch im Jahr 1928. Ab 1929 waren politische Karikaturen in slowenischen Zeitungen selten. Korošec wurde für jugoslawische Karikaturisten 1935 interessant, als er als Innenminister in die Regierung Stojadinović eintrat.

Die Karikaturen von Korošec wurden auch in anderen slowenischen Zeitungen und Satirezeitschriften veröffentlicht (dem Nachrichtenblatt der Unabhängigen Agrarpartei Sloweniens, *Kmetški list*, den Satirezeitschriften *Muha* (1926–1927), *Skovir* (1928–1929), für die die Karikaturen von Milko Bambič (1905–1991) gezeichnet wurden, und *Toti list*, das von 1938 bis 1941 in Maribor erschien).

In einigen der Karikaturen symbolisiert Korošec die slowenische Volkspartei und die slowenische Nation. Karikaturisten stellten die Parteiführer im alten Jugoslawien oft in Nationaltrachten dar. Die einzige Ausnahme war Dr. Korošec. Die Karikaturisten wiesen in den Karikaturen auf seine priesterliche Berufung hin.